

VILNIAUS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO VADYBOS FAKULTETAS

VERSLO EKONOMIKOS PROGRAMA

Lukas Marcinkus

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

PROGRESINIO GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮVEDIMO GALIMYBIŲ IR PASEKMIŲ ANALIZĖ	OPPORTUNITIES AND CONSEQUENCES OF PROGRESSIVE PERSONAL INCOME TAX IMPLEMENTATION
--	---

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo vadovas _____
(parašas)

Doc. Dr. Algimantas Laurinavičius

Darbo įteikimo data:

Registracijos Nr.

Vilnius, 2020

TURINYS

IVADAS	3
1. PROGRESINIŲ MOKESČIŲ TEORINIAI ASPEKTAI	5
1.1. Progresinių mokesčių istorinė raida	5
1.2. GPM apmokestinimo principai	7
1.3. Šiuolaikiniai apmokestinimo principai	10
1.4. Progresinių mokesčių klasifikavimas	13
1.5. Progresinio mokesčio privalumai	16
1.6. Progresinio mokesčio trūkumai	18
1.7. Indikatoriai	20
3. EMPIRINIO PROGRESINIO GPM ĮVEDIMO GALIMYBIŲ IR PASEKMIŲ TYRIMO METODOLOGIJA	23
4. PROGRESYVINIO GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO LIETUVOJE MODELIAVIMAS	25
4.1. GPM mokesčio surinkimas pagal esamą progresyvinį modelį Lietuvoje	25
4.2. Pasirenkamas valstybių gyventojų pajamų mokesčių sistemos	28
4.3. Ispanijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų taikymas Lietuvoje	34
4.4. Latvijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje	35
4.5. Graikijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje	37
4.6. Lenkijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje	38
4.7. Danijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje	39
4.8. Slovėnijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje	41
4.9. Kroatijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje	42
4.10. GPM tarifų taikymo Lietuvoje įvertinimas	43
IŠVADOS IR SIŪLYMAI	50
LITERATŪROS SĄRAŠAS	52
SANTRAUKA	57
SUMMARY	58
PRIEDAI	59

IVADAS

Temos aktualumas. Visame pasaulyje valstybės yra apmokestinusios savo dirbančiuosius gyventojus – gyventojų pajamų mokesčiu (GPM), tačiau kiekviena valstybė tai daro skirtingai. Net gi Europos sąjungoje visos valstybės, tai daro visiškai kitaip, nes nėra nustatytų aiškių ir geriausiai veikiančių modelių. Skiriasi šalių mokesčių tarifai, struktūra, apmokestinimo bazė, našta mokesčio mokėtojui bei kiti parametrai, pagal kuriuos galima atskirti vieną mokesčių sistemą nuo kitos ir kurie apsprendžia, ar mokesčiai yra proporciniai, progresiniai, o kartais ir regresiniai. Didelę reikšmę mokesčių sistemos pobūdžiui turi mokesčių tarifai, šie tarifai gali būti nustatyti absoliučiais dydžiais arba procentais. (Buškevičiūtė, 2008). Gyventojų pajamų mokestis yra vienas svarbiausių mokesčių, kuris gali atnešti dideles pajamas valstybei, bet jis tuo pačiu yra vienas didžiausių našų gyventojams (Jukonienė ir Šapalienė, 2001). GPM mokestis yra siejamas ir, kaip vienas mokestinių įrankių sumažinti turtinę nelygybę ir atskirtį visuomenėje. Nuolat keičiantis ekonominiai situacijai tiek pasaulyje, tiek atskirose valstybėse, GPM dažnai keičiamas ir ieškoma geriausiai veikiančios sistemos. Kadangi GPM mokestis taip dažnai aptariamas, keičiamas, todėl šis klausimas yra labai aktualaus.

Žvelgiant į Lietuvą, joje Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas buvo priimtas 2002 m. ir buvo koreguotas daugiau nei 70 kartų. Kadangi tiesioginiai mokesčiai yra pagrindinės pajamos valstybei, tad nėra keista, kad šis įstatymas yra koreguotas daugiau nei kiti. Su kiekvienu bandymu koreguoti šį modelį yra tikimasi atrasti geriausiai veikiančią, kuris įtakotų tvarią, aiškią ir lengvai administruojamą mokesčių surinkimo sistemą. Nors galima dažnai rasti moksliniuose darbuose rašant, kad ekonomiškai stiprios ir tvarios valstybės naudoja progresinius mokesčius, bet po trukusių daug metų diskusijų tik 2018 m. Lietuvoje buvo oficialiai pereita nuo proporcinį GPM mokesčių, prie progresinių. Buvo pridėtas antrasis apmokestinimo procentinis laiptelis, kuris apmokestino didesnes pajamas gaunančius gyventojus, bet apėmė tik nedidelę dalį gyventojų, dėl to yra manančių, kad tai yra sudarytas tik fiktyvus progresyvumas norint įtikti rinkėjams.

Darbo problema – kaip pasikeis progresinio gyventojų pajamų mokesčio biudžetas taikant kitų Europos valstybių tarifus ir kokios to pasekmės.

Tyrimo objektas – progresinis gyventojų pajamų mokestis Lietuvoje.

Darbo tikslas – išanalizuoti GPM mokesčio surinkimą į biudžetą, jo pokyčius, pateikti galimybes bei pasekmes įvedant kitų Europos valstybių progresinius tarifus.

Tyrimui pasiekti iškeliami tokie **darbo uždaviniai**:

1. Atskleisti gyventojų pajamų mokesčių istorinę raidą, jos svarbą nuo seniausių laikų iki nūdienos.
2. Išanalizuoti gyventojų pajamų mokesčio klasikinius bei šiuolaikinius principus, be to įsigilinti į šių mokesčių klasifikavimą.
3. Aptarti progresinių mokesčių teigiamus ir neigiamus aspektus.
4. Įvertinti Lietuvoje surenkamą gyventojų pajamų mokesčio lėšas.
5. Parengti scenarijus pritaikius pasirinktų Europos valstybių tarifus progresiniam gyventojų pajamų mokesčiui Lietuvoje ir apskaičiuoti surenkamų lėšų pokytį.

Darbe naudojami metodai: mokslinės literatūros, straipsnių analizės ir sintezės metodas; valstybinių finansinių, statistinių institucijų duomenų sisteminimas ir teisinių dokumentų analizės metodai; loginis, matematinis modelių taikymas sisteminant statistinius bei ekonominius duomenis; sumodeliuotai ir apskaičiuotai informacijai panaudotas lyginamojo, grupavimo ir grafinio vaizdavimo būdai.

1. PROGRESINIŲ MOKESČIŲ TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Progresinių mokesčių istorinė raida

Patys pirmieji progresiniai mokesčiai buvo mokami monarchams už galimybę gyventi jų žemėse, taip pat buvo mokėti aukojant dievams. Biblija yra pats pirmas rašytinis šaltinis, kuris paminėjo 4 mokesčių tipus: pajamų, nuosavybės, pagalvės ir specialūs mokesčiai. XVII-XVIII amžiuje pr. Kr. egiptiečiai buvo verčiami mokėti 20 % pajamų mokesčių, tačiau jis buvo renkamas nebūtinai pinigais, jis buvo ir natūrinis, tai reiškia gyventojai ūkininkaudami turėjo atiduoti šią 20 % dalį savo valdovui. Surinkti pinigai ir gėrybės buvo naudojamos finansuoti karų išlaidas, šventes ir asmenines išlaidas. Einant metams mokesčiai plėtėsi iš pagrindinių miestų ir sostinių į kitus ir mažesnius miestelius, o priežastis buvo surinkti kuo daugiau pinigų padengti visas turimas išlaidas (Westin, 2014).

Istoriniai faktai rodo, kad progresiniai mokesčiai buvo naudojami tais pačiais laikais, kaip ir proporciniai, o viena iš proporcinių mokesčių sistemos valstybių buvo Graikija. Net gi senaisiais Graikijos laikais buvo aptariama pinigų tema, turimos mokesčių sistemos, jų pakeitimai ir įtaką valstybės biudžetams, žymiausių jų buvo Sokratas, Platonas. Būtina paminėti, kad Atėnuose buvo pilietinė garbė mokėti mokesčius, o tai galėjo įtakoti filosofų propaguojamas ir skleistas moralės ir etikos laikymasis. Viename iš Aristotelio veikalų, galima buvo suprasti, kad didėjančios pajamos mažina jos naudą ir kad padidėjusių pajamų praradimas nesukels papildomų neigiamų padarinių. Tačiau iš tikro jis pasisakė už progresinius mokesčius, nes jo nuomone, kai didėja pajamos, mažėja neigiamas padidėjusio mokesčio vienam asmeniui poveikis.

IV-III a. pr. Kr. Platonas domėjosi asmenine gerove, pinigais taip pat. Jis manė, kad tobula yra, kai žmogus turto turi ne daugiau nei keturi kartai, tai kiek turi vargingiausi gyventojai. Pagal jo sudarytus kriterijus, visi žmonės turėjo turėti žemės plotą, kuris atneštų jiems pajamų. Jeigu visgi žmogus turėtų daugiau nei keturis kartus didesnę turtą už skurdžiausius gyventojus, tą perteklių turėtų atiduoti valstybei. Jeigu būtų vengiama ši perteklių sumokėti, galima buvo netekti žemės. Šiuo Platono požiūriu bandyta panaikinti turtinę nelygybę ir išvengti kitų konfliktų, kai egzistuoja daug vargingesnių žmonių. (Westin, 2014).

Galima teigti, kad senieji Atėnai buvo vieni pirmųjų, kurie pradėjo naudoti progresinius mokesčius. Jų mokestinė sistema buvo gan paprasta, žmonės buvo suskirstyti į 4 grupes, atsižvelgiant į jų turimą turto dydį. Pajamų dydis buvo vienodas visiems, bet progresyvumas buvo pasižymintis per taikymą skirtingoms pajamų grupėms. Turtingiausi asmenys turėjo mokėti už

visas gaunamas pajamas ir turimą turtą, sekanti grupė žmonių mokėti 5/6 jų pajamų, dar mažiau turtingi – 5/9. Paskutinė ketvirta grupė žmonių, tai buvo vargingiausia visuomenės dalis, kuri buvo atleista nuo šių mokesčių. Mokesčių politika buvo nukreipta remiantis turtingiausiu visuomenės sluoksniu.

Mokesčiai yra svarbiausias finansinis instrumentas valstybės išlaikymui ir jos valdymui. Jau nuo viduramžių laikų valstybių monarchai rinko mokesčius iš savo gyventojų. Didelė klaida manyti, kad jie pinigus naudojo tik savo prabangiam gyvenimui. Vis dėlto jie turėjo įsipareigojimų savo pavaldiniams, gyventojams šaliai. Didelė dalis buvo panaudojama savo gyventojų naudai, kadangi tuo metu buvo didelė grėsmė karams, tad šie pinigai buvo skirti gynybai ir kariuomenei. Būtent dėl prasidėjusio karo 1799 metais Anglijoje atsirado gyventojų pajamų mokestis, kuriuo norėta surinkti pakankamai lėšų finansuoti brangius karus prieš Prancūziją (Dowell, 2013). Tačiau jis buvo dar kelis kartus panaikintas ir vėl įvestas, o įsitvirtino tik 1842 metais, tačiau priežastis buvo jau ne karai, Anglija turėjo finansinių sunkumų, o valstybės išdo deficitas vis augo, todėl buvo nuspręsta gražinti GPM (Buginskis ir Mackevičius, 2009)

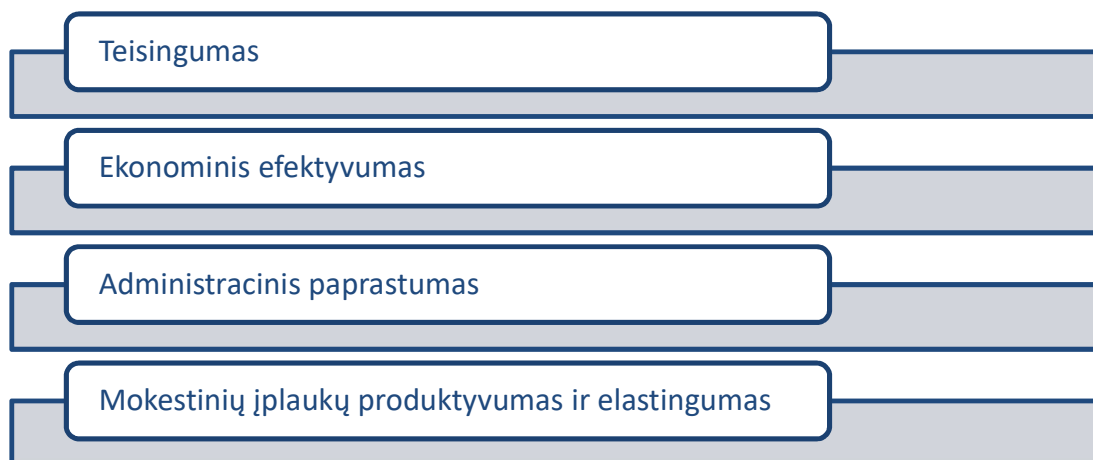
Toliau XIX-XX a. mokesčių sistemose vis dažniau valstybėse atsirasdavo šiuolaikinis gyventojų pajamų mokestis toks, kuris buvo pradėtas stipriai tyrinėti, buvo rašyta daug darbų šia tema. Tad švietimo amžiuje buvo daug kalbama apie ribinį pajamų naudingumą. Vienas iš jų J. Bentham, jis teigė, jog žmonės gaudami didesnes pajamas turi būti laimingesni už mažiau uždirbančius. Vis dėlto laimė nedidėja proporcingai augant pajamoms. Manoma, kad pajamoms padidėjus 10 kartų laimės, pasitenkinimo lygis auga tik 4 kartus (Bentham, 1843). Šis teiginys pritaria progresinių mokesčių teikiamai naudai.

Apie XIX a. mokesčiai pagaliau tapo pamatinės ekonomikos mechanizmo dalis valdžiai ir pagrindinis biudžeto šaltinis. Vienas iš svarbių mokesčių buvo ir gyventojų pajamų mokestis, kuris tapo labiau kompleksiškas. Kiekviena šalis kūrė savo valstybės įstatymus, politiką ir mokesčius skaičiavo, kaip jiems atrodė yra naudingiausia tuo metu, atsižvelgiant į ekonominę padėtį. Ekonomiškai išsivysčiusios šalys pradėjo diskutuoti apie progresinius ir proporcingus mokesčius, kurie iš jų naudingesni, kurie turi ateitį. Galima teigti, kad tam turėjo įtakos J. K. Keyneso darbai, jis pasisakė už progresinius mokesčius, jo teigimu mokestinės įplaukos svyruoja automatiškai, kildamos atsižvelgiant į gyventojų pajamų dydį ir mokesčių tarifus. Gyventojų apmokestinimo politiką lemia galiojanti gyventojų pajamų apmokestinimo sistema (Anskaitytė, 2007). Taip pat gyventojų pajamų mokestis yra svarbus nacionalinėms pajamoms ir yra pagrindinis savivaldybių pajamų šaltinis (Skačkauskienė, 2012). Todėl nė vienas ekonomikas nepaneigs, kad gyventojų pajamų mokestis yra labai svarbus valstybės biudžetui.

1.2. GPM apmokestinimo principai

Šiuolaikinėje ekonomikoje yra skiriama daug dėmesio kuriant optimalią mokesčių sistemą. Todėl daug ekonomistų, teoretikų iš įvairių šalių kuria bei tobulina apmokestinimo principus, ieškodami kuo paprastesnio, aiškesnio bei efektyvesnio būdo mokesčių sistemai. Jau XVII-XVIII a. buvo pradėta ieškoti apmokestinimo principų, kurie galėtų būti pamatiniai valstybės mokesčių nustatyme. Vieni mokslininkai teikia pirmenybę teisiniams aspektams, kiti ekonominiams, o kiti turi dar daugiau kriterijų.

Tačiau klasikiniai apmokestinimo principai yra išlikę iki dabar ir yra vieni iš pamatinių (1 paveikslas).

1 paveikslas. Klasikiniai apmokestinimo principai.

Šaltinis: Smith, 1776; Pajuodienė, 1993.

Teisingumo principas – tai principas, kai mokestis turi būti nustatytas bendras, teisingas ir nediskriminuoti tam tikrų sluoksnių. Jis turi būti logiškai pagrįstas, proporcingas pajamoms ir atitiktų mokėtojo gaunamai naudai. Apmokestinant gyventojus reikia atsižvelgti į jo galimybes sumokėti šį mokestį. Vienas iš teisingumo principo apmokestinimo pagrindinių nuostatų yra gebėjimas mokėti (Naraškevičiūtė, Lakštutienė, 2007).

Teisingumo principas skirstomas į du aspektus:

- Horizontalusis teisingumas – gaunantys vienodas pajamas privalo būti apmokestinami vienodai (proporcinis mokestis)
- Vertikalusis teisingumas – priklauso nuo gaunamų pajamų. Kuo daugiau asmenys uždirba, tuo daugiau turi sumokėti mokesčių (progresinis mokestis).

Toliau yra aptariami mokslininkai, kurie mano, jog progresiniai mokesčiai atitinka teisingumo principą:

- Xu, Cui
- Šimovič
- Weller ir Rao
- Paulus ir Peich
- Penkaitis
- Barnes
- Hagopian

Visi mokslininkai paminėti aukščiau, pritaria, kad progresiniai mokesčiai žvelgiant tik į teisingumo principus yra teisingi. Apibendrinant visų jų nuomonę galima sakyti, kad proporciniai mokesčiai nėra efektyvūs, didina socialinę atskirtį, nėra teisingi, nes daugiau uždirbantys gali leisti daugiau, o progresyvūs mokesčiai atvirksčiai, mažina socialinę atskirtį, yra efektyvesni ir teisingesni.

Ekonominis efektyvumas – šis principas teigia, kad GPM turi būti naudingas ekonomiškai valstybei, socialiai ir psichologiškai, gyventojai turi būti suinteresuoti toliau dirbti ir prisidėti keliant valstybės ekonomiką. Hagopian sako, jog progresyvus apmokestinamas yra priimtinas, nes didina darbo produktyvumą, o tai didina ekonominį efektyvumą ir sukaupia pajamas (Hagopian, 2011).

Apmokestinimo įtaka ekonominiams stimulams gali pasireikšti (Buškevičiūtė, 2008):

- Pajamų efektu – gyventojai yra pozityviai nusiteikę ekonomine prasme, nes praradę tam tikrą dalį pinigų, tai yra sumokant mokesčius, jiems didėja motyvacija dirbti dar daugiau ir uždirbti prarastas lėšas.
- Pakeitimo efektu – santykinis pajamų mažėjimas, kuris veikia neigiamai gyventojus, jie praranda norą dirbti, uždirbti bei taupyti.

Toliau yra aptariami mokslininkai, kurie mano, jog progresiniai mokesčiai atitinka ekonominio efektyvumo principą:

- Hagopian
- Roed ir Strom

Apibendrinus aukščiau išvardintų mokslininkų nuomonę progresiniai mokesčiai atitinka ekonominio efektyvumo principus, nes jei susiglosto teigiamos reikalingos ekonominės sąlygos progresiniai mokesčiai gali būti naudingi, progresiniai mokesčiai didina darbo produktyvumą.

Toliau yra aptariami mokslininkai, kurie mano, jog progresiniai mokesčiai neatitinka ekonominio efektyvumo principo:

- Waller ir Rao
- Buškevičiūtė

Apibendrinus aukščiau išvardintų mokslininkų nuomonę progresiniai mokesčiai neatitinka ekonominio efektyvumo principų, nes gali didinti mokesčių vengimą, mažinti taupymą ar daryti neigiamą įtaką ūkio stabilumui.

Administracinis paprastumas – mokestis turi būti pakankamai lengvai surenkamas, apskaitomas ir įgyvendinamas. Reikėtų taip pat atsižvelgti ir į administravimo kaštus, jeigu jie bus didelį, automatiškai pats mokestis augs. Šiuo atžvilgiu progresinis mokestis nėra pats naudingiausias, nes jis yra sunkiau apskaičiuojamas, apskaitomas ir dėl šios priežasties jis kainuoja daugiau.

Toliau yra aptariami mokslininkai, kurie mano, jog progresiniai mokesčiai neatitinka administracinio paprastumo principo:

- Bikas
- Tresch
- Peter
- Jun
- Danilavičius
- Kuodis

Apibendrinus aukščiau išvardintų mokslininkų nuomonę progresiniai mokesčiai neatitinka administravimo paprastumo principų, nes yra sudėtingiau administruojami, todėl yra brangiau

kainuojanti mokesčių sistema, gali būti pridaryta papildomų klaidų metinėse deklaracijose, nes tai yra sudėtingesnis apskaičiavimo būdas, dėl taikomų kelių pakopų apmokestinimo, o ne vieno.

Tačiau iš dalies Peter, Buttrick ir Duncan pritaria, kad progresiniai mokesčiai gali būti naudingi iki tam tikro lygio – kol padeda išlaikyti socialinę lygybę.

Mokestinių įplaukų produktyvumas ir elastingumas – šis principas yra įgyvendintas jeigu valstybė gauna pakankamai lėšų savo išlaidoms padengti. Mokestis elastingas yra tada kai jis automatiškai reaguoja į ekonominius ar kitus pokyčius ir mokesčio dydžio ar struktūros nereikia keisti. Conesa ir Krueger (2006) pritarė, kad progresiniai mokesčiai įgyvendina šį mokestinių įplaukų produktyvumą ir elastingumą, tačiau Paulus ir Peichl (2009) manė kitaip, jie sakė, kad proporciniai mokesčiai atitiktų produktyvumą ir pritaiktą proporciniam mokesčiui.

Apibendrinant visus pagrindinius klasikinius apmokestinimo sistemos principus matome, kad progresiniai mokesčiai yra mažiau atitinkantys visus klasikinius reikalavimus ir vis dėlto proporciniai mokesčiai šiuo atžvilgiu yra laikomi priimtinesniais. Tačiau, kad ir kaip bebūtų teorijos atžvilgiu, bet praktikoje, progresinį GPM mokestį valstybės taiko dažniau nei proporcinis mokesčius.

1.3. Šiuolaikiniai apmokestinimo principai

Mokesčiai atsirado kartu su valstybėmis, nes reikėjo išteklių išlaikyti institucijoms bei vykdyti valstybės funkcijas. Keičiantis kultūrai, valstybės funkcijoms, bei ekonomikai keitėsi ir renkami mokesčiai ir jų taikymo principai. Svarbiausi kriterijai, kaip nustatyti pačią efektyviausią mokesčių sistemą, galėtų būti apmokestinimo principai. Juos kūrė žymiausi to meto politikai, filosofai, mąstytojai ir kiti išsimokslinę visuomenės veikėjai. To pasekoje buvo sukurti klasikiniai apmokestinimo principai jau XVII a. ir jie yra žinomi bei naudojami iki dabar (Levišauskaitė, 2006). Tačiau nieko keista, kad per tiek amžių šie klasikiniai principai nors ir išliko žinomi, tačiau atsirado poreikis juos koreguoti ir pritaikyti šiuolaikiniams laikams. Tad naudojant klasikinius apmokestinimo principus buvo sukurtų ir skirtingų šiuolaikinių apmokestinimo principų. Turbūt vieni naujausių principų, kurie yra parengti pripažintos pasauliniu mastu Amerikos sertifikuotų buhalterių instituto (AICPA), šiuos principus galima pamatyti aprašytus lentelėje apačioje (1 lentelė).

1 lentelė

AICPA geros mokesčių sistemos principai

Principai	Apibūdinimas
Teisingumo ir sąžiningumo	Panašias pajamas gaunantys mokesčių mokėtojai turi būti apmokestinami panašiai.
Aiškumo	Turi būti aišku, kaip yra skaičiuojami mokesčiai, kada mokami, kaip mokami, turi nekilti dviprasmybių ir nesusipratimų.
Patogumo mokėti	Mokesčio mokėjimo laikas ir būdai turi būti patogūs mokesčių mokėtojui.
Ekonomiškumo	Mokesčių mokėjimo ir rinkimo išlaidos turi būti kuo mažesnės tiek vyriausybei, tiek pačiam mokesčių mokėtojui.
Paprastumo	Turi būti paprasti, kad mokesčių mokėtojai suprastų taisykles ir galėtų jų laikytis.
Neutralumo	Pagrindinis mokesčių tikslas – didinti vyriausybės pajamas, o ne daryti įtaką verslo ar asmeniniams sprendimams.
Ekonomikos augimo ir efektyvumo	Neturi trukdyti arba mažinti ekonomikos gamybinio pajėgumo. Mokesčių sistema neturėtų atgrasyti ir kliudyti nacionaliniams ekonominiams tikslams.
Skaidrumo ir matomumo	Mokesčių mokėtojai turėtų žinoti, kad mokestis egzistuoja, kaip ir kada jis nustatytas.
Atitikties vyriausybės pajamoms	Mokesčių sistema turėtų sudaryti vyriausybei sąlygas nustatyti, kiek mokestinių pajamų bus renkama ir kada.
Mažiausio skirtumo tarp mokesčių	Mokestis turėtų būti struktūrizuotas siekiant sumažinti neatitiktis.

Šaltinis: Amerikos sertifikuotų buhalterių instituto (AICPA) internetinis puslapis.

Kita profesionalių buhalterių asociacija (ACCA, 2009) konstatuoja, kad atsižvelgiant kiek pasikeitė ekonomika ir kokia ji yra sudėtinga, tad sunku taikyti net didžiausių mąstytojų principus. Jų manymu yra pagrindiniai šie principai:

1. Mokesčių vengimas/slėpimas – mokesčiai yra prievartos priemonė, o ne savanoriški įnašai. Yra skirtumas tarp mokesčių vengimo, kuris yra teisėtas ir mokesčių slėpimo, kuris nėra

teisėtas. Mokesčių vengimas – mokestinio režimo juridinis išnaudojimas, siekiant naudoti, bandant sumažinti mokesčio dydį. Mokesčių slėpimas, kai mokesčių mokėtojas pažeidžia teisinius įsipareigojimus slėpdamas pajamas. Reikia apibrėžti tiksliai šiuos terminus, taip aiškiai, kad būtų suprantama.

2. Mokesčiai kaip bendrojo vidaus produkto dalis – tam tikra dalis mokesčių turi sudaryti dalį BVP.

3. Mokesčių paprastumas ir stabilumas – mokesčių teisės aktai turėtų būti kuo paprastesni ir suprantami, kad būtų galima jų laikytis.

4. Mokesčių atvirumas, skaidrumas ir atskaitomybė – mokesčių politika turėtų būti skaidri ir nediskriminacinė, konsultacinio pobūdžio, o mokesčių politikos taikymo klausimai – vieši. Mokesčių didinimas turėtų būti viešas ir diskusijų objektas.

5. Aiškumas – mokesčių sistemos gali būti diskriminuojamos dėl aiškumo trūkumo, todėl turi būti įstatymai aiškūs, kad nekiltų tokių bėdų.

6. Mokesčių konkurencingumas – verslo globalizacija reiškia, kad kiekviena šalis turėtų užtikrinti mokesčių tarifų konkurencingumą ir mokesčių mokėjimo patogumą.

7. Mokesčių efektyvumas – mokesčių sistema turėtų būti efektyvi, o vyriausybė turi užtikrinti tinkamą pajamų surinkimą ir užkirsti kelią šešėlinės ekonomikos plėtrai. Taip pat mokesčių sistema turi būti efektyvi ir mokesčių mokėtojams.

8. Saulėlydžio sąlygos principas – mokesčių įstatymai turi būti nuolat peržiūrimi, pasenusios nuostatos keičiamos naujomis.

9. Mokesčių ir išlaidų ryšys – yra mokesčių sistemos patikimumo stoka, nes mokesčių mokėtojai nežino, kodėl jie yra apmokestinami ir kaip panaudojamos surinktos pajamos. Visuomenė turi aiškiai žinoti, kam moka mokesčius ir kur jie naudojami.

10. Dvigubo apmokestinimo vengimas – pajamos gali būti apmokestinamos tik vieną kartą.

11. Žmogaus teisės – mokesčių mokėtojai turi tiek teises, tiek pareigas. Jų pareiga yra mokėti mokesčius laiku, tai yra svarbu, nes iš šių lėšų yra apmokamos viešosios paslaugos.

12. Mokesčių perkėlimas – žalieji mokesčiai – reikia didinti apmokestinimą prekėms, kurios daro žalą aplinkai.

Galima daryti išvadas, kad šiuolaikinių apmokestinimo principų kūrimas priklauso profesionalioms buhalterijų asociacijoms bei institutams, tačiau, matome klasikinių principų išsaugojimą ir pirmųjų mokslininkų padarytą įtaką dabartiniams laikams. Bet, kad ir kaip yra akcentuojami mokesčių sistemos formavimo principai, tačiau jie yra sunkiai įgyvendinami, nes yra labiau teoriniai, bet sunkiau pritaikomi praktiškai. Principai nepasako valstybei konkrečiai kokio dydžio apmokestinimą naudoti, kokius mokesčius naudoti, ar progresinius, ar proporcingus.

1.4. Progresinių mokesčių klasifikavimas

Norint išnagrinėti mokesčių sistemą, pirmiausiai reikia suprasti teorinę dalį, kaip jie yra rūšiuojami ir skirstomi. Tik tada bus galima racionaliai įvertinti esamą mokesčių sistemą. Kalbant apie mokesčius apskritai, jie gali būti skirstomi pagal įvairiausias kriterijus, tokius kaip: apmokestinimo objektą, apmokestinimo ar rinkimo būdą, paskirtį ir daug kitų. Toliau mėginsime apžvelgti pagrindinius klasifikavimo būdus ir įvertinti juos.

Ekonomistai paprastai klasifikuoja mokesčius į tiesioginius ir netiesioginius mokesčius. Anot Daltono, tiesioginis mokestis iš tikrųjų yra mokestis, kurį moka asmuo, kuriam jis yra teisėtai nustatytas ir kurio našta negali būti perkelta jokiam kitam asmeniui, vadinamas tiesioginiu mokesčiu (Dalton, 2003). J.S. Millis tiesioginį mokestį apibūdina kaip mokestį, kurio reikalaujama iš asmenų, kurie jį ketina ar nori mokėti. Pavyzdžiui, pajamų mokestis yra tiesioginis mokestis (Robert, Ekelund ir Douglas, Walker, 1996).

Anot A.R. Perstas, skirtumas tarp tiesioginių ir netiesioginių mokesčių dažniausiai daromas atsižvelgiant į vertinimo pagrindą, o ne į vertinimo tašką. Tie mokesčiai, kurie grindžiami pajamų gavimu, yra vadinami tiesioginiais, o mokesčiai, imami iš išlaidų, yra vadinami netiesioginiais

Kita vertus, netiesioginis mokestis yra tas mokestis, kurį iš pradžių moka vienas asmuo, bet kurio našta galiausiai padengia kitas asmuo. Netiesioginio mokesčio atveju mokesčių poveikis ir paplitimas priklauso skirtingiems asmenims. Pavyzdžiui, gamintojas apmokestinamas akcizu, jis perduoda tai galutiniams vartotojams, keldamas prekės kainą.

Mokesčiai taip pat gali būti skirstomi pagal objektą, jis fizinis ar juridinis, ar mokesčiai skirti apmokestinti prekes, turtą, paslaugą ar ką kitą (Naraškevičiūtė, Lakštutienė, 2007). Pagrindinius naudojamus modelius ir klasifikavimus galima pamatyti sudarytus naudojantis skirtingais šaltiniais:

2 paveikslas. Mokesčių klasifikavimas

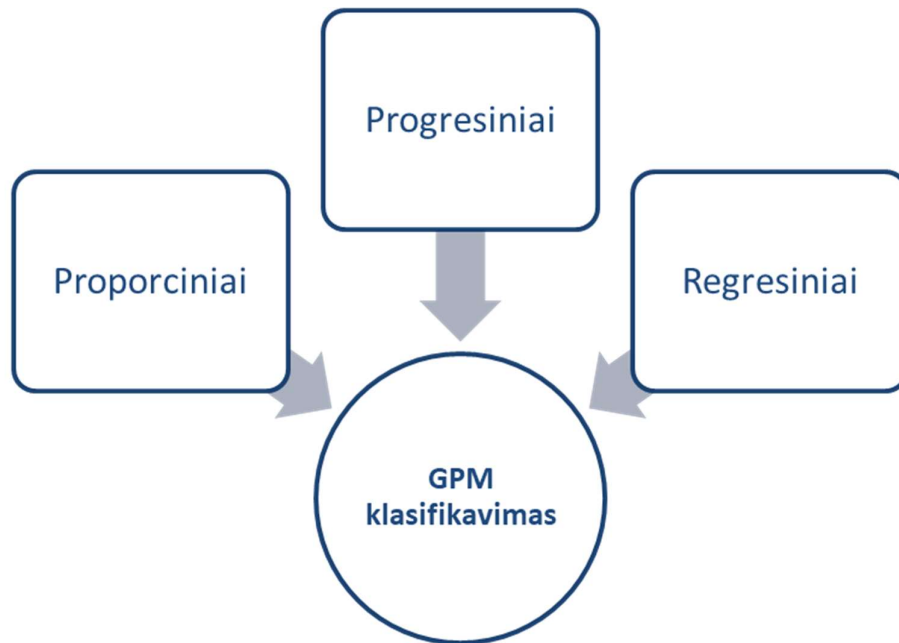
Šaltinis: sudarytas autoriaus vadovaujantis Buškevičiūte, Rakauskiene, Vainiene.

Tačiau yra ir kitų modelių, kai gyventojų pajamos vertinamos pagal individualiai gautų pajamų modelį, kai kiekvienas gyventojas moka tik nuo savo uždirbtų pajamų. Reiškia susituokę vyras ir moteris šeimoje moka kiekvienas atskirai nuo savo gautų lėšų. Toliau naudojamas ir atvirkštinis – šeimos modelis, kai mokama nuo bendrai santuokoje uždirbtų pajamų (Piketty ir Saez, 2012). Kai kurios valstybės leidžia pasirinkti pagal, kurį iš šių dviejų modelių šeima nori mokėti savo GPM.

Kitas klasifikavimo pavyzdys galėtų būti autorių (Durovič-Todorovič ir Dornevič, 2012):

- Analitinis apmokestinimas – taikomas proporcinis mokestis taikant asmenų pajamoms apmokestinti.
- Sintetinis apmokestinimas – individualaus asmens pajamos yra sudedamos ir apmokestinamos progresiniu būdu.
- Mišrus apmokestinimas – apjungia tiek analitinį, tiek sintetinį apmokestinimus.

Svarbiausias ir daugiausiai diskusijų sukeliantis gyventojų pajamų mokesčio klasifikavimas yra šis:

3 paveikslas. Svarbiausi GPM klasifikavimo būdai

Šaltinis: sudarytas autoriaus vadovaujantis Buškevičiūte, Rakauskiene, Vainiene.

Regresinis GPM mokestis yra skaičiuojamas taip – kuo daugiau asmuo uždirba tuo procentaliai jis moka mažesnę mokestį. Remiamasi nuomone, jog jei taikysime tą pačią procentinę dalį, tai pinigine išraiška daugiau uždirbantis skirs didesnę pinigų sumą mokesčiams, pasak šių mokesčių šalininkų, tai nėra sąžininga. Šis modelis yra naudojamas labai retai, manoma, kad tai yra nesąžininga mažiau uždirbančiųjų atžvilgiu, tai didina turtingų nelygybę ir labiau skurdina nepasiturinčius.

Proporciniai – kiekvienas gyventojas nuo savo pajamų skiria vienodą procentinę išraišką į valstybės ar savivaldybės biudžetą. Šių mokesčių šalininkai mano, jog tai yra teisinga. Jeigu tau valstybė suteikė galimybę uždirbti daugiau, reiškia tu esi pajėgus mokėti, nors ir tą patį procentinę dalį pajamų, tačiau pinigine suma – daugiau. Jei asmuo šiuo metu gauna mažesnes pajamas – sumoki mažesnę pinigų sumą (nors procentinę išraišką moki tiek pat).

Daugiausiai naudojami yra progresiniai mokesčiai. Daugelis mokslinių straipsnių, knygų autorių sako, kad šis modelis naudojamas labiau išsivysčiusiose valstybėse. Progresinis mokestis pasižymi tam tikromis proporcijomis didėjantis kartu su didėjančiomis pajamomis. Kitaip tariant kuo daugiau gaunama pajamų tuo didesnę dalį jų sumoki mokesčiams. Mokesčių laiptelių gali būti vieno iki keliolikos, tai sprendžia įstatymų kūrėjai. Progresinių mokesčių šalininkai mano, kad šis mokestis yra sąžiningiausias neturtingųjų gyventojų atžvilgiu.

Apibendrinant ir remiantis aptartais modeliais ir klasifikavimo sistemomis Lietuvos gyventojų pajamų mokestis gali būti suskirstytas į kelis pagrindinius: pagal rinkimo būdą – tiesioginiai, pagal apmokestinimo objektą - pajamų, pagal rinkimą ir paskirstymą – valstybiniai ir vietiniai, pagal paskirtį – bendrieji, progresinius - pagal apskaičiavimo būdą (kas yra dar nauja ir prieštaringa).

1.5. Progresinio mokesčio privalumai

Dėl apmokestinimo buvo diskutuojama daugybe kartų, buvo argumentuojama buvo pateikiamos skirtingos teorijos, argumentai. Viena iš diskusijų temų yra progresinių mokesčių naudingumas šalies ekonomikai, biudžetui ir patiems gyventojams. Daugelis šalių negalėtų veikti ir egzistuoti, jei mokesčių surinkimas būtų nepakankamas. Be to, siekiamos užtikrinti savo tikslus (socialinis stabilumas, nacionalinis saugumas), šalys siekia surinkti daugiau pajamų iš mokesčių. Prieštarinai vertinama visuomenės, gyventojai nori atiduoti mažiau pinigų, tačiau tuo pat metu siekia socialinės apsaugos ir suteikiamų kitų naudų. Toliau pateikiami pagrindiniai progresinių mokesčių objektai, kuriems tai gali atnešti naudą:

- Nauda mokesčių mokėtojams
- Nauda mokesčių surinkėjams
- Nauda visai valstybei ir jos gyventojams

Šį pasiskirstymą būtų galima išplėsti išskiriant mokesčių mokėtojų grupes iš aukštesnės klasės į vidurines klases ir darbininkų klases, nes progresyvumui didėjant mokesčių našta pritaikoma iš vienos grupės kitai, todėl bendra nauda, tiesiogiai ar netiesiogiai, plinta visuomenėje ir padidina bendrą šalies gerovę.

Kip Hagopian (2011) išskiria tris pagrindines progresinės mokesčių sistemos pranašumų grupes. Pirmoji grupė susijusi su ekonominio efektyvumo motyvais: K.Hagopianas teigia, kad laipsniškas mokesčių taikymas padidina darbuotojų produktyvumą, o tai skatina bendrą efektyvumą ir padidėja pajamas. Antroji grupė susijusi su sąžiningumu, kuri skatina progresyvumas. Tai pabrėžia naudos principą, kuris reiškia, kad mokamas mokestis už valstybės teikiamas viešąsias paslaugas. Žmonės, kurie daugiau uždirba, rizikuoja daugiau prarasti, todėl jiems turėtų būti taikomas didesnis mokestis. Be to, ši grupė pabrėžia aukos teoriją ir ribinį naudingumą. pinigų, kuriame teigiama, kad didėjant pajamoms ir mažėjant suteiktam naudingumui, mokesčių tarifas turėtų padidėti, kad sumažėtų skurstančių žmonių našta, o pinigai,

kurie jiems teikia didesnę naudą, būtų naudojami kitiems tikslams. Trečioji grupė pabrėžia asmens galimybes mokėti mokesčius, o tai reiškia, kad turtingesni žmonės turi galimybę padengti didesnę mokesčių sumą, todėl tai daryti yra teisinga. Be to, K.Hagopianas teigia, kad progresinis mokesčių taikymas mažina finansinę nelygybę (Hagopian, 2011).

Teigiamą progresinio mokesčio poveikį darbuotojų produktyvumui ir visuomenės gerovei analizuoja ir Iourii Manovskii (2002). Jis teigia, kad progresyvi mokesčių sistema įpareigoja žmones atiduoti dalį pajamų trumpuoju laikotarpiu, tačiau tuo pat metu sistema skatina siekti aukštesnių tikslų, kurie lemia ilgalaikę geresnę finansinę situaciją. Savo tyrime I. Manovskii palygino skirtumus, kai progresinių mokesčių sistemos keičiamos į proporcingas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad šiuo atveju sumažėjo produkcija, našumas ir gerovė, taigi padidėjo grynujų pajamų ir darbo užmokesčio nelygybė. Tokio rezultato priežastys: sumažėjęs darbo jėgos mobilumas, dėl kurio sumažėja produktyvumas, taip buvo prarasta motyvacija siekti geresnių rezultatų. Be to, progresyvumas skatina judrumą tiek viduje - tiek žemo, tiek aukšto lygio pajamų lygmenyje (Manovskii, 2002).

Nustatydamos mokesčių sistemą ir jų tarifus valstybės siekia tam tikrų pranašumų. Marius-Nicolae Miculescu ir Sergiu-Dorin Grui (2012) teigia, kad progresyviniai mokesčių tarifai užtikrina efektyvų mokesčių surinkimą iš gyventojų, kurie yra pajėgūs juos mokėti. Tuo pačiu metu yra mažėjantis skurdo lygis, nes mažiau uždirbantys ar gaunantis pašalpas žmonės sumokėję mažiau mokesčių gali skirti didesnę piniginę sumą pagerinti savo gyvenimo kokybę (Miculescu ir Grui, 2012).

C. Checherita-Westphal, M. Riethand Attinasi (2011) teigia, kad geriausia progresyviųjų mokesčių dalis yra ta, kad ji veikia, kaip automatinis stabilizatorius, jeigu ekonomika auga, žmonių atlyginimai didėja, tad automatiškai mokesčių yra surenkama daugiau (nors progresinių mokesčių tarifai nekeičiami) ir tokiomis sąlygomis valstybė gali tuos papildomus pinigus išleisti gerinant medicininę, švietimo ar kitas sistemas. Kita vertus, jeigu ekonomika smunka, progresyviniai tarifai lygiai taip pat prisitaiko ir suteikia ekonominį saugumą (Westphal ir Attinasi, 2011).

Apibendrinant progresinių mokesčių ypatumų pranašumus, galima pabrėžti, kad jei sistema veiksmingai sudėliota, tai užtikrins mažesnę visuomenės narių atskyrimą, sumažins skurdo lygį, skatins vidutinės klasės vartojimą ir produktyvumą. Žiūrint iš vyriausybės perspektyvos, ši sistema leidžia efektyviai surinkti didesnes mokesčių sumas. Be to, progresinis mokestis daro teigiamą poveikį automatinio stabilizatoriaus veikimui, todėl skatina stabilų šalies ekonomikos augimą, tiek kylant ekonomikai, tiek ekonomikos nuosmukio metu.

1.6. Progresinio mokesčio trūkumai

Norint užtikrinti visapusišką progresinio mokesčio analizę, būtina peržiūrėti neigiamus šios sistemos aspektus:

- Brangus ir sudėtingas administravimas.
- Padidėjęs socialinės neteisybės rodiklis.
- Didinantis emigracijos ir mokesčių vengimo riziką.
- Neefektyvus pajamų nelygybės mažinimas.

Nepaisant akivaizdžių šio tipo apmokestinimo trūkumų, analizuojant net privalumus galima surasti esamus trūkumus. Grįžtant prie idėjos, kurią išsakė K. Hegelianas, teorija apie aukštesnę šalies apsaugą mokesčių mokėtojams, kuri suteikia didesnių naudų, neturi nei teigiamo, nei neigiamo poveikio visuomenei. Pirma, visi žmonės turėtų būti lygūs ir turėti įstatyminę teisę į šalyje esančią socialinę apsaugą. Be to, turtingesni žmonės paprastai padengia savo sveikatos ir turto draudimo išlaidas, tačiau valstybė jiems neišleidžia didesnių lėšų. Priešingai, šiuo atveju lėšos yra taupomos.

Taip pat yra tam tikrų abejonių dėl aukojimo teorijos. Jos teiginys, kad padidėja pajamos, mažina ribinį pinigų naudingumą, todėl lėšos turėtų būti paskirstomos mažas pajamas gaunantiems asmenims, yra gana abejotinas, nes ribinės naudingumo kreivės yra visiškai skirtingos kiekvienam asmeniui. Žmonės keičia savo įpročius remdamiesi aplinkybėmis ir savo patirtimi. Svarbus pastebėjimas, kad yra žmonių dalis, kurie dirba tik dėl gaunamo darbo užmokesčio, kuris leidžia jiems patenkinti jų poreikius, tačiau jie nepatiria jokio pasitenkinimo iš pačio darbo. Todėl pinigų paskirstymas žmonių, kurie sunkiai dirbančiųjų tiems, kurie vengia sunkaus darbo yra nesąžiningas. Kalveno ir Blumo teigiama, kad progresinis apmokestinimas yra naudingas vienai visuomenės daliai, o kitam žalingas. Be to yra didelė tikimybė, kad surinktos lėšos progresyviu būdu gali būti panaudos neefektyviai mažinant atskirtį visuomenėje.

Bernard Salanie (2011) pastebi, kad pagal progresyvią mokesčių sistemą darbo laikas gali sumažėti dėl padaryto poveikio, nes laisvalaikis tampa patrauklesnis nei darbas (Salanie, 2011). Michiel Evers, Ruud de Mooij ir Daniel van Vuuren (2011) atlikti tyrimai rodo, kad vertinant progresinę mokesčių sistemą darbo laiko padidėjimas ar sumažėjimas nėra reikšmingas. Jų atliktas darbo pasiūlos darbo užmokesčio elastingumo tyrimas atskleidė, kad kai valandinis tarifo pokytis siekia 1 procentą, vyro darbo laiko pokytis yra 0,07 %, moterų darbo laiko pokytis - 0,34 %. Tai

rodo, kad darbo jėgos pasiūla neelastinga atlyginimui. Alvaredo (2013) teigia, kad atsižvelgiant į dideles pajamas gaunančius asmenis, didėjantis mokesčių tarifas ir norintis kompensuoti jį papildomomis pajamomis, nebūtinai reiškia darbo laiko padidėjimą ir darbo našumą, nes tai gali būti stiprūs tų darbuotojų derybiniai įgūdžiai. Tokiu atveju pajamų padidėjimas nustato lėšų paskirstymą tarp darbuotojų (o ne šalies ekonomikos augimą) ir tai gali neigiamai paveikti mažas pajamas gaunančius asmenis (Alvaredo, 2013). Be to, jei analizuojame įvairius aspektus, progresinė mokesčių sistema leidžia vystyti žmogiškąjį kapitalą, todėl išsilavinimo lygis tampa nereikšmingas, o kvalifikuoto personalo lygis mažėja. Visa tai paaiškina, kad dėl progresuojančios mokesčių sistemos darbuotojai gali nesutikti dėl skirtingo darbo laiko ir darbo užmokesčio, tuo pačiu neigiamai paveikdami įmonės rezultatus ir asmeninę gerovę.

Progresyvinės mokesčių sistemos turi daugybę skirtingų tarifų, pajamų lygio, sudėtingą apskaitą, todėl įmonėms ir pačiai šaliai jas administruoti yra brangu ir sudėtinga. Investicijos, užtikrinančios veiksmingą šios sistemos įgyvendinimą, didėja, todėl aukštesni tarifai, taikomi turtingesniems žmonėms, nebūtinai lems valstybės pajamų padidėjimą ar biudžeto deficito mažinimą. Be to, N. Miculescu (2012) teigia, kad progresinis apmokestinimas gali sumažinti investicijas į vartojimo prekes ir padidinti investicijas į akcijas (Miculescu, 2012). Be to, taikant Laffero kreivę (Laffer, 2004) paaiškėja, kad dėl didelio apmokestinimo tarifo turtingesnių žmonių pajamoms gali kilti mokesčių vengimo rizika, šešėlinė ekonomika gali baigtis netgi padidėjusia emigracija, nes tai dažniausiai būtų aukštos kvalifikacijos darbuotojai, kurie yra judresni ir sugeba susirasti naujas darbas užsienio šalyje. Mokesčių vengimas yra įmanomas tampant kitos šalies piliečiu arba tiesiog atidarius banką užsienyje, kur mokesčių sistema yra palankesnė, tai daro didžiulius nuostolius šalies biudžetui.

Davida G. Hartman ginčija vieną iš progresyvių mokesčių tikslų - pajamų paskirstymą šalyje, kuris turėtų sukelti socialinę lygybę ir gerovę. Jo tyrimas, kuris buvo atliktas 1957–1997 m., išanalizavo 10% didžiausių pajamų gaunančių žmonių, o likusieji 90% sudarė Jungtinių Valstijų gyventojų mokesčius ir jų mokesčius bei pritaikius pajamų mokestį. Rezultatai atskleidė, kad kai didėja turtingesnių žmonių mokesčio tarifas ir didėja mokesčių našta, pajamos, pateiktos po mokesčių taikymo, mažėja ir likusiems žmonėms (Hartman, 2012). Šis atvejis reiškia priešingą progresinės mokesčių sistemos poveikį, nei tikėtasi, nes jis neduos laukiamos naudos iš pajamų paskirstymo proceso. Be to, tai paaiškina sistemos neveiksmingumą ir galimas vartojimo mažinimo priežastis.

Paskutinė pastaba dėl neigiamo progresinės mokesčių sistemos aspekto yra ta, kad ji padaro bendrą socialinę nelygybę, suskirstant žmones į skirtingas grupes ir taikant tarifus, remiantis tik pajamų indeksu. Neatsižvelgimas į švietimą, pastangas sumažina karjeros ar

išsilavinimo reikšmingumą ir lemia didžiausios mokesčių naštos taikymą efektyviausiems visuomenės nariams, kurių pridėtinė vertė paprastai yra didžiausia.

1.7. Indikatoriai

Taikant įvairius skirtingus indikatorius galima įvertinti progresyvumo lygį skirtingose šalyse. Be to, tai leidžia įvertinti kiek progresyvi mokesčių sistema yra efektyvi ir mažina pajamų atskirtį tarp turtingųjų ir skurdžiausių gyventojų. Šie rodikliai negali atspindėti visiškai aiškiai esamą mokestinę sistemą, dėl taikomų skirtingų skaičiavimo metodų, tačiau vykdant skirtingus tyrimus yra bandoma įvertinti ir rasti tinkamas mokesčių sistemų įvertinimo gaires.

Mokslinėse veikaluose galima rasti tris mokesčių sistemų įvertinimo gaires. Pirmoji grupė vertina aukščiausių gyventojų pajamų apmokestinimo lygį (tarifą). Antroji grupė remiasi valstybėje esamu pajamų nelygybės lygio radimu. Paskutinioji grupė yra vertinama pagal efektyvios progresinės sistemos radimu (Duncan, 2014). Pirmoji grupė yra naudojama pirminiuose tyrimuose dėl galimybės lengviau sulyginti valstybes. Tačiau šie tyrimai gali būti naudojami tik valstybėms taikomoms tą pačią mokesčių sistemą, progresinę ar proporcinę. Jei valstybės naudoja skirtingas sistemas, atlikti šį tyrimą nebelieka prasmės.

Antroji grupė, kuri vertina esamą pajamų nelygybės lygį šalyje dažniausiai yra vertinama Gini koeficientu. Jis rodo pajamų pasiskirstymą, dažniausiai naudojamas ekonomikoje, ekonometrijoje. Šis indeksas buvo pavadintas italų statistiko ir sociologo Corrado Gini vardu. Jis Gini indeksą pirmąjį kartą aprašė savo straipsnyje 1912 m. Būtina atkreipti dėmesį, kad šis koeficientas rodo pajamų, bet ne turto pasiskirstymą. Gini indeksas yra nustatomas remiantis Lorenzo kreive. Indeksas gali būti nuo 0, kai yra visiška lygybė šalyje (visi uždirba vienodai), iki 1 arba 100 proc, kai yra absoliuti pajamų nelygybė (reikštų, kad vienas asmuo gauna visas pajamas). Europoje Gini koeficiento vidurkis yra 30,8 proc., o Lietuvos didesnis – 36,9 proc.

Kitas indeksas, kurį verta paminėti yra Kakwani indeksas. Jis buvo pirmą kartą paminėtas ekonomisto Nanak Chand Kakwani, indeksas buvo pavadintas jo vardu. Toliau šis indeksas buvo naudotas socialiniuose moksluose, statistikoje ir ekonomikoje. Kakwani indeksas naudoja gini sistemą, siekdamas įvertinti, kokia yra progresyvi socialinė intervencija. Jis yra lygus skirtumui tarp Gini indekso skirto socialinei intervencijai ir Gini indekso, skirto pajamoms prieš nustatant politinę intervenciją. Teoriškai Kakwani indeksas gali būti nuo minus 1 iki 1, kuo indeksas yra didesnis, tuo progresyvesnės yra socialinės intervencijos. Iš pradžių Kakwani indeksas buvo sukurtas siekiant išmatuoti mokesčių sistemų progresyvumą, tokiu atveju jis būtų lygus surinktų

mokesčių koncentracijos indeksui atėmus Gini indeksą prieš mokesčius gautoms pajamoms (Urban, 2009).

Svarbu pabrėžti, kad išsamiai vertinant, reikia duomenų apie pajamas prieš ir po mokesčių, tačiau tokius duomenis gauti yra beveik neįmanoma arba yra jų palyginimas yra sunkiai pritaikomas, skaičiavimai tampa per daug sudėtingi ir dėl šios priežasties, nėra iki galo patikimi. Be to, tai gali atsirasti dėl asinchroninių duomenų apie pajamų nelygybę, turinčių poveikį progresinės mokesčių sistemos įtakos pajamų nelygybei skaičiavimui.

Paskutine efektyvių progresinių matavimų grupe yra įvertinama mokesčių tarifų pokytis skirtingose pajamų paskirstymo taškuose. Nepaisant to, šie skaičiavimai nenaudoja duomenų apie pajamų nelygybę pritaikius mokesčius, tam reikalingi duomenys apie bruto pajamų pasiskirstymą ir išskylą sunkumų randant šiuos duomenis, juos lyginant, kad būtų įmanoma išsamiai išanalizuoti progresyvumą. Atsižvelgiant į pajamų pasiskirstymą ir struktūrinius pokyčius joje, yra naudojami keli skirtingi indeksai, kurie leidžia įvertinti progresyvumo efektyvumą valstybėse (Musgrave ir Thin, 1948).

Progresyvumo struktūros matavimai gali būti apskaičiuojami sumažinant vidutinį bendrųjų pajamų mokesčio tarifą, naudojant BVP vienam gyventojui duomenis, padalytus į šimtus elementų per tam tikrą laikotarpį. Šis santykis mažėja atsižvelgiant į mokesčių tarifų pokyčius, kai bendrosios pajamos keičiasi vienu procentu. Nulio nuolydis identifikuoja progresyvią sistemą, neigiamas nuolydis – regresinę. Jeigu dauguma gyventojų nesumokės GPM, likusieji piliečiai bus progresinės sistemos dalis. Dėl šios priežasties struktūrinis progresyvumas gali smarkiai skirtis nuo nominaliojo progresyvumo. Situacija, kai mokesčio tarifas apskaičiuojamas atsižvelgiant į pajamų lygį, kurio nepasiekė nei vienas šalies gyventojas, rodo, kad sistema galimai yra progresyvinė, net jei ji neturi didelio poveikio šalies surinktomis lėšoms iš mokesčių. Tai taip pat pabrėžia struktūrinio progresyvumo skaičiavimo svarbą (Rhee, 2014).

Musgrave and Thin (1948) rekomendavo naudoti formulę analizuojant santykinį mokesčių progresyvumo indeksą (1 formulė):

$$B_{m}^{2n}(y,t) = \frac{1 - G^n(y)}{1 - G^n(x)} \quad (1)$$

Šiame indekse yra naudojamas Gini koeficientas, kuris parodo socialinę nelygybę. Indeksas atskleidžia, kaip pasikeičia pajamų nelygybė lyginant su pajamų mokesčio tarifu.

Progresinių mokesčių taikymas padidina Gini koeficientą prieš apmokestinant pajamas ir yra didesnis Gini koeficientas pajamoms po apmokestinimo.

Išanalizuoti indeksai ir koeficientai yra glaudžiai susiję vienas su kitu, tačiau padaromos skirtingos išvados ir faktai. Be to, kelių modelių taikymas gali suformuoti klaidinančius faktus, todėl vertinant ir analizuojant visą situaciją, reikėtų labai atsargiai tai padaryti ir pasitikrinti gautus rezultatus, taip išvengiant neatitikimų.

3. EMPIRINIO PROGRESINIO GPM ĮVEDIMO GALIMYBIŲ IR PASEKMIŲ TYRIMO METODOLOGIJA

Apžvelgus ekonomistų, mokslininkų tyrimus, jų rašytus mokslinius darbus ir išanalizavus pateiktas nuomones, galima sakyti, kad yra labai prieštaringas požiūris į progresinius gyventojų pajamų mokesčius. Tačiau tokie mokslininkai, kaip Hagopian (2011), Manovskii (2002), Grui (2012), Attinasi (2011) bei kiti, matė teigiamų progresinių pajamų mokesčių pusių. Jie yra vertikalaus teisingumo šalininkai, kurie pritaria, kad daugiau gaunantys naudos šalyje, gali mokėti didesnes pajamas, nes tai išgali. Vertikalaus teisingumo šalininkai moksliniuose darbuose rašo apie jų požiūrį į progresinį teisingumą, kas teoriškai kalbant yra teisingiau, kokius principus progresiniai mokesčiai atitinka ir panašiai. Tačiau empirinių tyrimų šia tematika trūksta ir yra sunku pasakyti kas yra teisingiausia, kokius progresinio mokesčio laiptelius taikyti ir t.t. Negana to, keičiantis ekonomikai, tyrimai atlikti prieš metus, gali būti nebeaktualūs šiai dienai, dėl nuolat dinamiškos aplinkos, empiriniai tyrimai yra aktualūs vėl ir vėl iš naujo. Dėl šios priežasties, bus analizuojama galimybė pritaikyti GPM modelius Lietuvoje pasitelkiant esamas mokesčių sistemas Europos progresinėse valstybėse. Svarbus aspektas, kad bus analizuojama su tam tikromis išlygomis ir apribojimais.

Pirmasis etapas bus sudėtinis iš kelių skirtingų, bet susijusių dalių. Pirmiausiai bus išnagrinėti statistiniai duomenys, dirbančiųjų skaičius ir jų darbo užmokestis (samdomų darbuotojų). Todėl bus naudojamos Lietuvos statistikos departamento duomenimis. Bus vertinami tik samdomųjų darbuotojų atlyginimai, kurie dirbo visą darbo dieną, dėl informacijos trūkumo kiek dirbo, ne pilną darbo dieną dirbantys gyventojai. Radus visus reikalingus statistinius duomenis tolimesniam tyrimui, bus pereita prie GPM mokesčio skaičiavimo formulės, jos išnagrinėjimo. Pritaikius surinktus duomenis, pirmasis etapas bus užbaigtas panaudojus juos skaičiuojant gyventojų pajamų mokestį Lietuvoje, pagal galiojantį Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatas. Apskaičiavus surenkamas samdomų darbuotojų lėšas iš GPM mokesčių bus išanalizuoti ir susisteminti duomenys, bei pateiktas detalus apibendrinimas.

Antrame tyrimo etape bus suformuota metodika ir kriterijai, kuriais autorius remsis pasirenkant valstybes, kurių GPM tarifai bus pritaikyti Lietuvai simuliuojant scenarijus. Iš viso bus pasirinktos septynios valstybės, kurių tarifai bus panaudoti. Pagrindinės nuostatos renkami būsimas valstybes yra demografiniai, ekonominiai, socialiniai ir progresyvumas.

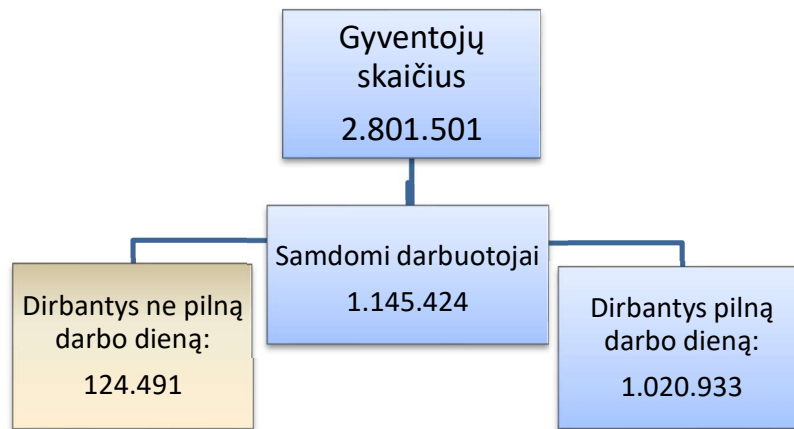
Trečiasis tyrimo etapas, septynių atrinktų valstybių GPM mokesčių išnagrinėjimas, skirtingų tarifų pritaikymas Lietuvoje ir pateikta skaičiavimų analizė. Kadangi skirtingų valstybių pragyvenimo lygis skiriasi, atlyginimai taip pat, tad buvo nuspręsta prieš skaičiuojant, panaudoti perkamosios galios pariteto metodą ir juo perskaičiuoti atlyginimų rėžius Lietuvai. Taip bus galimybė praktiškiau panaudoti stipresnių valstybių progresyvinius mokesčius Lietuvai. Turint visus duomenis atliekamas gyventojų pajamų mokesčio modeliavimas naudojant ir nekeičiant Lietuvos esamą skaičiavimo būdą, NPD, o keičiant tik tarifų dydžius.

Ketvirtajame tyrimo etape, pagal turimus apskaičiuotus ir pritaikytus modelius Lietuvoje, pateiktus skaičiavimus, grafikus ir lenteles bus atliktas galutinis vertinimas visų pateiktų scenarijų ir bus atliktas palyginimas su esamu GPM modeliu Lietuvoje. Taip bus galimybė juos įvertinti tarpusavyje ir nuspręsti pačius naudingiausius, pateikti siūlymus ir pastabas, naudojant lyginimą ir loginį pagrindimą. Kad būtų lengviau tai padaryti, dėl šios priežasties bus naudojamos diagramos, paveikslai ir kitos vaizdinės medžiagos apibendrinant padarytas išvadas.

4. PROGRESYVINIO GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO LIETUVOJE MODELIAVIMAS

4.1. GPM mokesčio surinkimas pagal esamą progresyvinį modelį Lietuvoje

Norint apskaičiuoti surenkamas GPM pajamas Lietuvos atveju, pirmiausiai turi būti surinkti reikiami statistiniai duomenys, šiam tikslui bus panaudoti Lietuvos statistikos departamento paskutinių metų (2019 spalio mėnesio) duomenys. Reikia pabrėžti, kad skaičiuosime gyventojų pajamų mokesčio rinkliavą gaunamą tik iš samdomų darbuotojų atlyginimų. Lietuvoje turime 124.491 žmogų, kuris dirba ne visą darbo dieną, kadangi nėra galimybės sužinoti, kiek tiksliai šie darbuotojai dirbo, imsime tik pilną darbo dieną dirbančiuosius – 1.020.933 darbuotojai (4 paveikslas)

4 paveikslas. Dirbančiųjų struktūra Lietuvoje

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2020.

Nuo 2018 metų buvo atsisakyta papildomo neapmokestinamo pajamų dydžio (PNPD), kuris buvo skiriamas turintiems vaikų (Gyventojų pajamų mokesčio tvarka 2018 m.), tai supaprastino gyventojų pajamų mokesčio apskaičiavimą, tačiau nuo 2019 metų atsirado antra didesnes pajamas gaunančiųjų progresyvinė mokesčių dalis 27% (Gyventojų pajamų mokesčio tvarka 2019 m.). Šį mokestį turėjo mokėti didžiausias pajamas gaunantieji, tačiau jau 2020 metais, šis progresyvinis mokestis pakilo iki 32%. Apžvelgiant 2020 metų gyventojų pajamų mokestį, turime likusį NPD mokestį, kuris lygus 350 Eur, galime matyti formulę (2 formulė), kaip apskaičiuojamas NPD.

$$\text{NPD}_{\text{m\acute{e}n}} = 350 - 0,17 \times (\text{Bruto DU}_{\text{m\acute{e}n}} - \text{MMA}_{2020 \text{ m.}}) \quad (2)$$

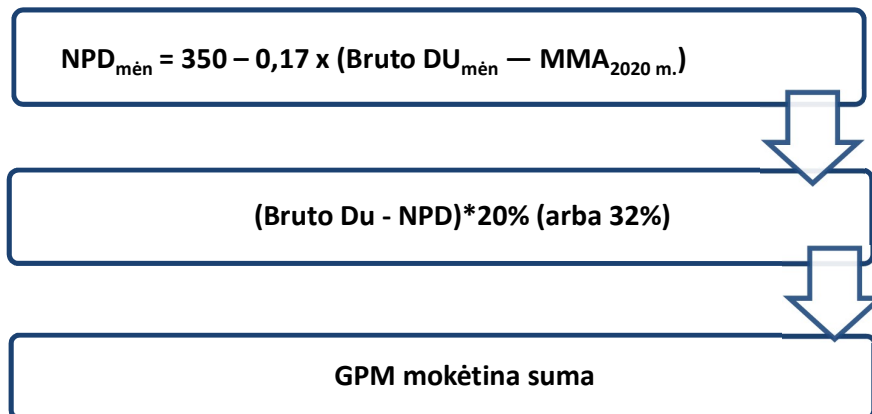
$\text{NPD}_{\text{m\acute{e}n}}$ – mėnesinis neapmokestinamas pajamų dydis.

Bruto $\text{DU}_{\text{m\acute{e}n}}$ – mėnesinis darbo užmokestis (neatskaičius mokesčių)

$\text{MMA}_{2020 \text{ m.}}$ – minimalus mėnesio atlyginimas (607 Eur)

Žvelgiant į 2 formulę, matome, kad pirmiausiai atėmus iš gaunamo mėnesinio darbo užmokesčio minimalų atlyginimą (2020 m. jis yra 607 Eur), skaičių, kurį gavome padauginę iš nustatyto koeficiento – 0,17 ir gautą skaičių atimti iš nustatyto $\text{NPD} = 350$ Eur. Galutinis skaičius yra neapmokestinamas pajamų dydis (NPD), jį telieka atimti iš mėnesinio darbo užmokesčio (DU). Nuo šios likusios DU dalies ir bus skaičiuojamas gyventojų pajamų mokestis.

GPM mokestis yra progresinis ir sudarytas iš dviejų dalių: 20% ir 32% (2019 m. buvo 27%). Pirmąjį 20% mokestį moka visi gyventojai, kurių metinės pajamos yra iki 84 vidutinių darbo užmokesčių (VDU), kuris yra 104 277,60 Eur per metus, o kas uždirba šią sumą ar daugiau moka 32% GPM dalį. Toliau matoma visa GPM mokesčio apskaičiavimo eiga (5 paveikslas):

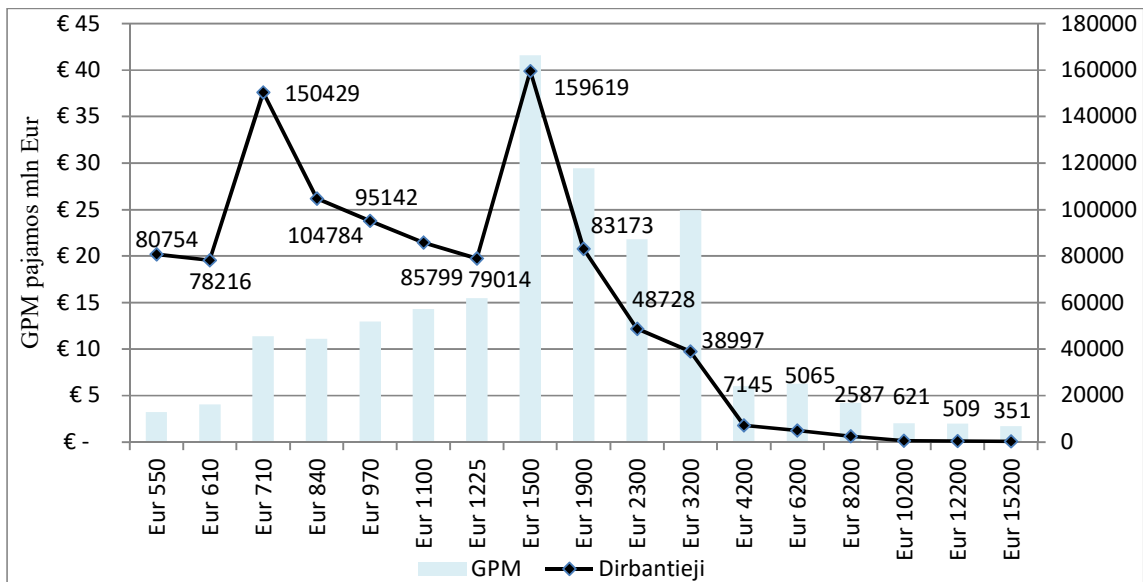

5 paveikslas. GPM apmokestinimo skaičiavimo modelis.

Šaltinis: Valstybinė mokesčių inspekcija.

Remiantis nurodyta GPM apmokestinimo skaičiavimo sistema buvo sudaryta visą darbo dieną dirbančiųjų GPM surinktų lėšų analizė (6 paveikslas). Taikant 2020 m. įsigaliojusią apmokestinimo sistemą, dirbantieji sumoka GPM mokesčio per mėnesį – 212.541.655 Eur. Galima matyti, kad Lietuvoje daugiausiai uždirbama 710 Eur per mėnesį (150 429 gyventojai) ir

1500 Eur (159619 gyventojų), tai sudaro net 36,37 % visų dirbančiųjų. Nors gyventojų skaičius yra beveik identiškas, tačiau gyventojai gaunantys 710 Eur įneša į biudžetą 11.357.690 Eur, o gaunantys 1500 Eur – 41.558.722 Eur, o tai yra beveik 4 kartus daugiau. O šis skirtumas susidaro dėl taikomo NPD dydžio, todėl matome, kokią didelę įtaką ir kokį progresyvumą sudaro šis NPD dydis. Kitas toks pavyzdys yra gyventojų, kurie uždirba 550 Eur (80754 gyventojai) ir uždirbantys 1900 Eur (83173 gyventojai). Gyventojų skaičius, taip pat, yra labai panašus, tačiau, kaip skiriasi surinkta GPM dalis, uždirbantys 550 Eur sumoka 3.230.160 Eur, o uždirbantys 1900 Eur, sumoka mokesčių net 29.440.081 Eur per mėnesį, tai yra beveik dešimt kartų daugiau mokesčių. To priežastis tas pats NPD dydis.

6 paveikslas. GPM mokesčių lėšų surinkimas naudojant Lietuvos apmokestinimo modelį, mln. (eur/mėn).

Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

Paskaičiavus, kad gyventojas uždirbantis 610 Eur ir mokantis 20 %, per mėnesį sumoka 52,10 Eur GPM mokesčio, o uždirbantis 10200 Eur ir mokantis 32 % mokesčių, sumoka 3264 Eur per mėnesį. Jau iš pirmo žvilgsnio matoma, kad uždirbantis daugiau sumoka gerokai daugiau mokesčių ir turėtų daryti didelę įtaką surinktomis lėšoms, nes lyginant asmenį, kuris uždirba 610 Eur ir 10200 Eur, tai jų sumokamos lėšos skiriasi 63 kartus daugiau, nors daugiau uždirbantis gauna tik 16 kartų didesnę atlyginimą. Tačiau padidintas GPM mokesčio tarifas – 32 % atvirksčiai - daro labai menką įtaką biudžetui. Daugiausiai uždirbantys ir mokantys didesnę tarifą mokesčių sumoka tik 5.721.344 Eur, o tai yra 3 % surinktų mokesčių sumos. O tuo tarpu gaunantys 610 Eur per mėnesį į biudžetą surenka apie 6 %. Taip yra todėl, kad nustatytas tarifas apima labai menką

mokesčių mokėtojų dalį, tai yra, kad tokias dideles algas, kaip 10200 Eur uždirba 100 kartų mažiau žmonių, nei 610 Eur, todėl šis progresyvumas minimaliai įtakoja surenkamas lėšas.

Didžiausios lėšos šiuo metu surenkamos iš gyventojų, kurie uždirba nuo 1500 Eur iki 3200 Eur, o tai yra 32,37 % visų gyventojų. Šie gyventojai sumoka 52 % visų lėšų arba 117.765.685 Eur per mėnesį. Gyventojai uždirbantys nuo 550 Eur iki 1225 Eur, tai yra 66 % visų dirbančiųjų, sumoka 72.529.547 Eur per mėnesį arba 33,66 % visų surenkamų GPM lėšų.

Išanalizavus surenkamus GPM mokesčius, matoma, kad šiuo metu esamas mokesčių modelis yra progresinis, turi dvi pakopas: 20 % ir 32 %. Tačiau 32 % pakopa apmokestinama labai nežymi dalis gyventojų, todėl šioje kategorijoje surenkama tik 3 % visų lėšų ir yra neefektyvi. Dėl šios priežasties progresyvinis apmokestinimas jaučiamas gerokai labiau per NPD, jis turi didelę įtaką surenkamoms pajamoms, kiti svarbūs aspektai yra minimalus atlyginimas, vidutinis atlyginimas, gyventojų skaičius skirtingose pajamų grupėse ir taip pat nedarbo lygis.

4.2. Pasirenkamas valstybių gyventojų pajamų mokesčių sistemos

Buvo nuspręsta naudoti jau esamus gyventojų pajamų mokesčių tarifus, nes jie jau yra pritaikyti praktikoje, o tai patvirtina jų praktiškumą realybėje, nors ir vienose valstybėse, tai pritaikyta sėkmingiau, o kitose mažiau sėkmingai. Pirmiausiai buvo atrinktos visos Europos valstybės, kurios naudoja progresinius mokesčius. Buvo nuspręsta išrinkti 7 valstybes, toks skaičius turi būti pakankamas įvertinti, skirtingų valstybių ir skirtingų progresyvumų lygių scenarijus, sulyginti surenkamų lėšų pokytį bei padaryti išvadas. Autorius pasirinko kelis pagrindinius ir skirtingus valstybių pasirinkimus, jie yra keturi:

- Turinti didžiausius ribinius GPM tarifus.
- Kaimyninės valstybės (geografiškai).
- Demografiškai ir ekonomiškai panašiausios šalys.
- Rasti panašiausią valstybę pagal perkamosios galios paritetą (PGP)

Paprasčiausia bus nustatyti valstybes, kurių GPM tarifai yra aukščiausi, šią informaciją galima gauti KPMG auditorių įmonės puslapyje (priedas nr. 1). Peržiūrėjus juos, galima aiškiai matyti, kad didžiausius ribinius GPM laiptelius turi dvi valstybės: Švedija ir Danija. Kadangi Danija yra panašesnė dirbančiųjų skaičiumi, valstybės dydžiu, bei Danija yra vertinama, kaip turinti stiprią mokesčių sistemą, jos surenkamų GPM pajamų santykis su BVP yra vienas

didžiausių, tad autoriaus nuomone Danija turėtų būti ta valstybė, kurios GPM tarifai būtų naudojami.

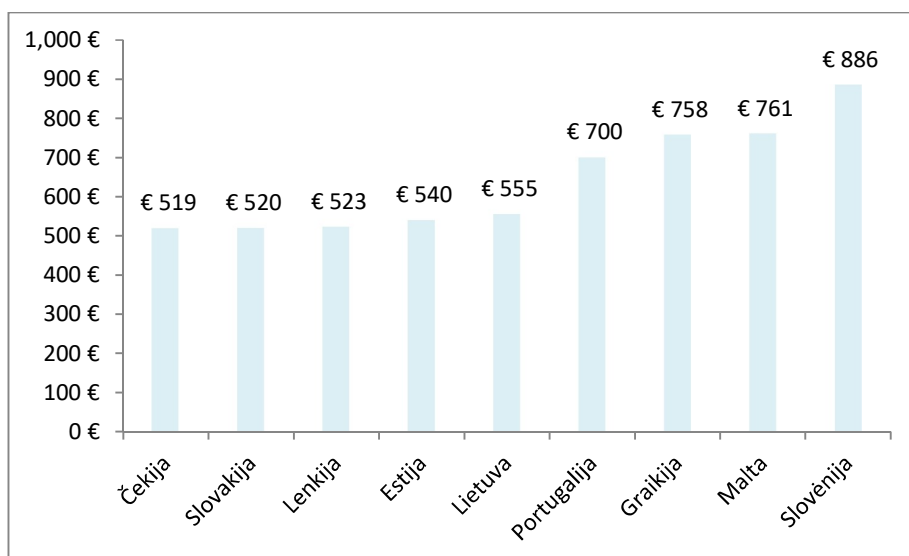
Toliau bus vertinamos valstybės pagal geografinius kriterijus, tad šiuo atveju bus imamos abi kaimyninės valstybės, kurios naudoja progresinius GPM mokesčius:

- Lenkija
- Latvija

Negana to, šios valstybės yra panašios ne tik dėl to, kad yra Lietuvos kaimynės, bet yra artimos istoriškai, o taip pat yra panašios išsivystymo ir darbo užmokesčio lygiu.

Sekantis žingsnis išnagrinėti demografiškai ir ekonomiškai valstybes. Autorius pasirinko kriterijus, kurie stipriai įtakoja GPM mokesčio surinkimą. Labiausiai GPM surenkamas lėšas įtakoja šie veiksniai: minimalus mėnesinis atlyginimas (MMA), vidutinis darbo užmokestis (VDU), darbo jėgos skaičius, šiam teiginiui pritaria ir Slavickienė, Binkienė, Jurgelaitienė (2008). Kadangi šie rodikliai bus panašiausi, bus lengviausia pritaikyti GPM modelį, atlyginimų režiai bus panašiausi, kas yra labai svarbu. Autoriaus nuomone, tikėtina, kad kuo panašesni šie rodikliai, tuo progresinis mokestis turėtų labiau tiktų Lietuvai. Paskutinis kriterijus – bendras vidaus produktas (BVP). Jis nusako bendrą šalies ekonominę pajėgumą ir tai yra vienas svarbiausių ekonomikos rodiklių, taip pat daugelio mokslininkų teigimu GPM pokytis turi įtaką BVP (Ebiringa, 2012; Saqib, 2014).

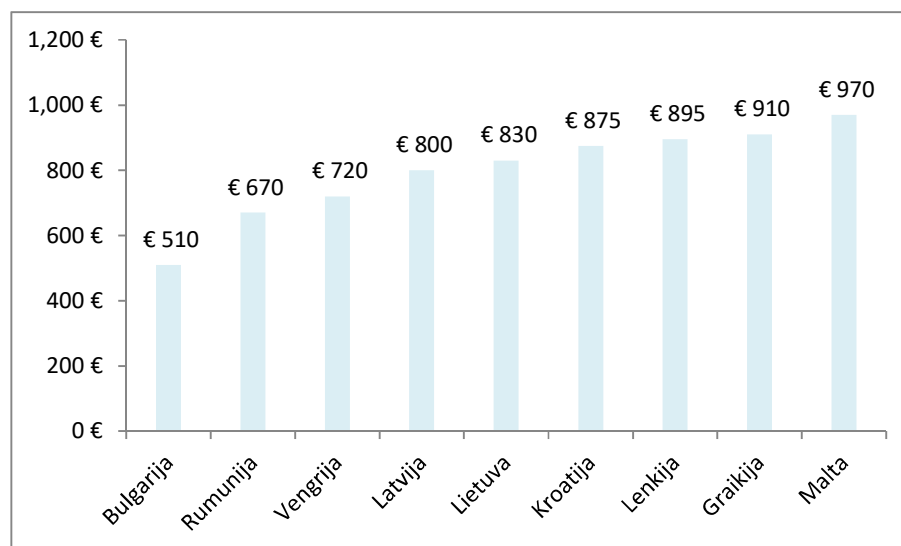
Pirmiausia peržiūrime minimalų mėnesinį atlyginimą (2 priedas) sudarytas naudojantis eurostat duomenimis. Kad analizuojami duomenys nebūtų per daug dideli ir būtų lengviau juos skaityti, paveiksle pavaizduosime tik valstybių duomenys, kurie yra panašiausi į Lietuvos arčiausiai, 4 valstybes, kurių mažesnis MMA ir 4 šalis, kurių MMA yra didesnis (7 paveikslas). Matome, kad valstybės, kurių MMA yra mažesnis nei Lietuvos rikiuojasi taip: Estijoje – 540 Eur, toliau Latvija – 523 Eur, Slovakija – 520 Eur, Čekija – 519 Eur. 4 pirmos valstybės, kurių atlyginimai didesni, nei Lietuvoje: Portugalija – 700 Eur, Graikija – 758 Eur, Malta – 761 Eur ir Slovėnijos – 886 Eur.

7 paveikslas. Bruto MMA.

Šaltinis: Eurostat duomenų bazė, 2019.

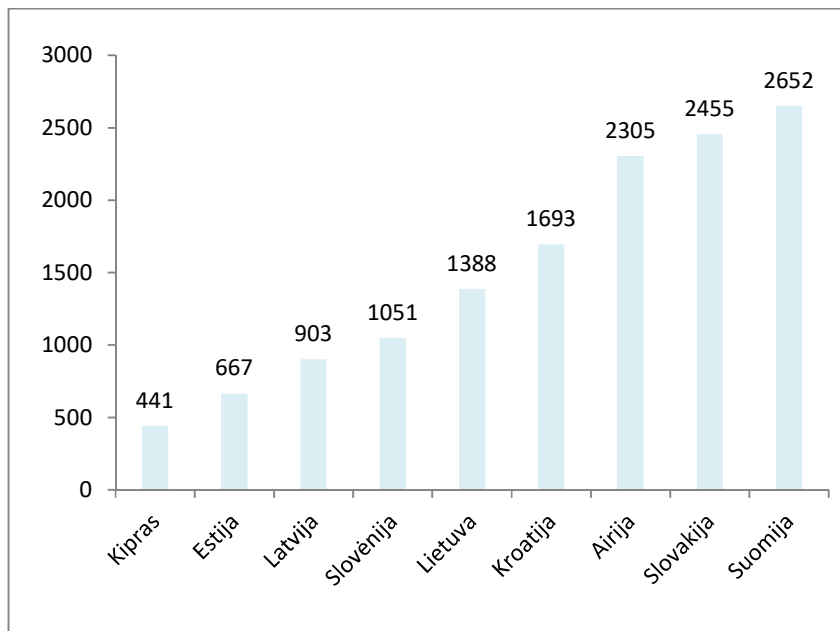
Toliau buvo analizuojama lygiai tokia pačia tvarka vidutinis darbo užmokestis (3 priedas). Toliau matome Lietuvos ir 4 valstybių, kurių, atlyginimas mažesnis, bei 4 valstybių, kurių atlyginimas didesnis (8 paveikslas). Valstybės, kurių atlyginimai mažesnis nei Lietuvos: Latvija – 800 Eur, Vengrija – 720 Eur, Rumunija – 670 Eur ir Bulgarija – 510 Eur. Toliau minimos valstybės, kurių VDU yra didesni, nei Lietuvos: Kroatija – 875 Eur, Lenkija – 895 Eur, Graikija – 910 Eur, Malta – 970 Eur.

8 paveikslas. Bruto VDU.

Šaltinis: Eurostat duomenų bazė, 2019.

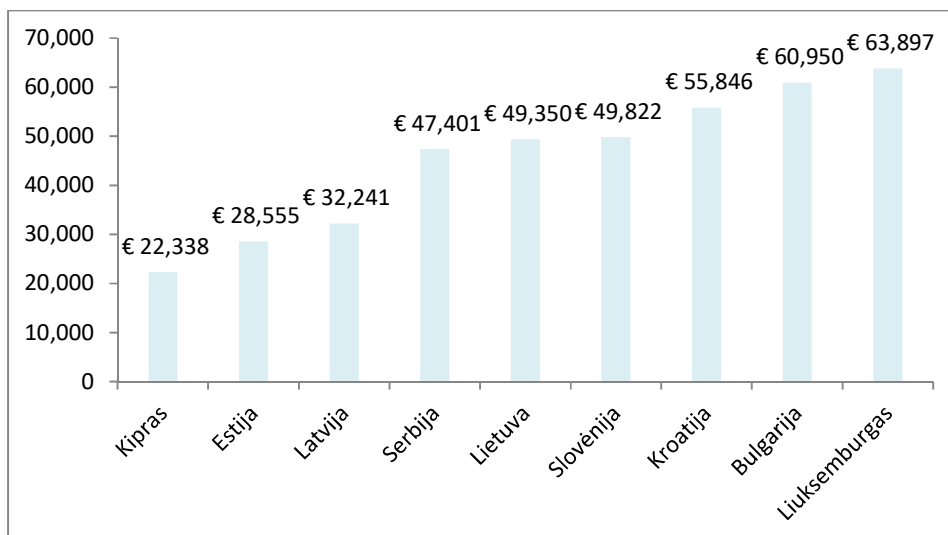
Toliau buvo analizuojama lygiai tokia pačia tvarka dirbančiųjų skaičius valstybėse (4 priedas). Toliau matome Lietuvos ir 4 valstybių, kurių, dirbančiųjų skaičius mažesnis, bei 4 valstybių, kurių dirbančiųjų skaičius didesnis (9 paveikslas). Pirmiausiai 4 valstybės, kurių dirbančiųjų skaičius yra mažesnis nei Lietuvoje: Slovėnija – 1051 tūkstančiai, Latvija – 903 tūkstančiai, Estija 667 tūkstančiai ir Kipras 441 tūkstančiai dirbančiųjų. O 4 valstybės, kurios eina sekančios po Lietuvos ir turi daugiau dirbančiųjų: Kroatija 1693 tūkstančiai, Airija 2305 tūkstančiai, Slovakija 2455 tūkstančiai ir Suomija 2652 tūkstančiai dirbančiųjų.

9 paveikslas. Dirbančiųjų skaičius (tūkst.)

Šaltinis: Eurostat duomenų bazė, 2019.

Toliau buvo analizuojama valstybių nominalusis BVP (milijardais) (5 priedas). Toliau matome Lietuvos ir 4 valstybių, kurių, dirbančiųjų skaičius mažesnis, bei 4 valstybių, kurių dirbančiųjų skaičius didesnis (10 paveikslas). Pirmosios 4 valstybės, kurių BVP yra mažesnis: Serbija – 47.401 Eur, Latvija – 32.241 Eur, Estija – 28.555 Eur ir Kipras 22.338 Eur. O valstybės, kurių BPV yra aukštesnis: Slovėnija – 49.822 Eur, Kroatija – 55.846 Eur, Bulgarija – 60.950 Eur ir Liuksemburgas – 63.897 Eur.

10 paveikslas. BVP (mlrd.)

Šaltinis: Eurostat duomenų bazė, 2019.

Turint visų valstybių duomenis, kurios yra panašiausios į Lietuvą pagal MMA, VDU, dirbančiųjų skaičių ir BVP prireikė sudaryti sistemą, kaip apskaičiuoti ir pasirinkti dvi labiausiai panašias šalis. Buvo nuspręsta naudoti paprastą 5 balų sistemą. Buvo surašytos visos valstybės lentelėje (išskyrus Latvija ir Lenkija, nes jos jau bus pasirinktos kaip kaimyninės valstybės) ir visi 4 kriterijai (VDU, MMA, BVP ir dirbantieji). Buvo peržvelgtas kiekvienas kriterijus atskirai ir suteikti balai, nuo 5 iki 1 (5 panašiausias rodiklis į Lietuvos, 1 – mažiausiai panašus rodiklis) (2 lentelė).

2 lentelė.

Valstybių vertinimo (lyginimo) lentelė.

	Dirbantieji	VDU	MMA	BVP	Visų kriterijų suma
Kipras	3				3
Slovėnija	5			5	10
Kroatija	4	5		3	12
Airija	2				2
Slovakija	1		4		5
Suomija					0
Graikija		4	1		5
Vengrija		3			3
Rumunija		1			1
Bulgarija				2	2

2 lentelės tęsinys.

Čekija			3		3
Portugalija			2		2
Malta		2			2
Serbija				4	4
Liuksemburgas				1	1

Šaltinis: Sudaryta autoriaus (naudota Eurostat, OECD, World bank duomenys)

Taigi, įvertinus viską 5 balų sistemoje, daugiausiai balų surinko Slovėnija – 10, Kroatija – 12, Graikija – 5. Šiuo atveju jos bus nagrinėjamos, kaip panašiausios valstybės, pagal MMA, VDU, dirbančiųjų skaičių ir BVP rodiklius.

Paskutinė valstybė buvo pasirinkta papildoma, norint rasti panašiausią perkamosios galios paritetą (PGP) turinčią valstybę, kad būtų kuo panašesnis kainų lygis. Taip bus apsidrausta, nuo labai skirtingų kainų, atlyginimų lygių, kas gali iškreipti surenkamų mokesčių apskaičiavimą. Patikrinus pasaulio banko ir EBPO internetinius puslapius, panašiausia iš likusių valstybių pagal PGP yra Ispanija.

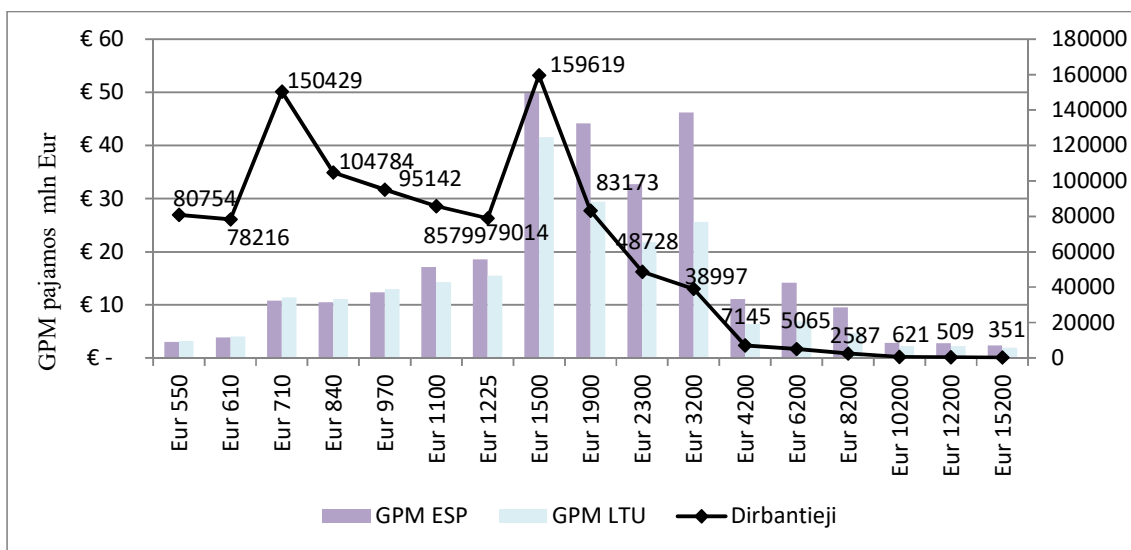
Taigi radome valstybes, turinčias didžiausius mokesčių tarifus, taip pat panašiausias valstybes pagal demografinius, ekonominius rodiklius, kaimynines valstybes ir įsitikinome, kad bus bent viena valstybė panašiausia pagal savo PGP. Autoriaus manymu, valstybių bus pakankamai, kurios yra panašios vienu ar kitu aspektu, o tai pat tokia, kaip Danija, parodys, kiek tokios progresyvios ir brangios valstybės tarifai padarys įtakos surenkamiems GPM mokesčiams. Valstybės, kurių progresinius GPM modelius naudosime Lietuvoje:

- Danija
- Lenkija
- Latvija
- Slovėnija
- Kroatija
- Graikija
- Ispanija

4.3. Ispanijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų taikymas Lietuvoje

Ispanija buvo pasirinkta, kadangi perkamosios galios paritetas (PGP) yra beveik identiškas Lietuvai. Tačiau Ispanijos GPM progresinių mokesčių laiptelių gairės buvo perskaičiuotos pagal jų PGP skirtumą, tam, kad atitiktų Lietuvos esamus atlyginimus dar tiksliau (4 priedas.). Ispanija, kaip ir visos valstybės turi įvairiausių mokesčių lengvatų, pavyzdžiui susituokus, turint nepilnamečių vaikų (tokia lengvata buvo ir Lietuvoje iki 2018 m.), prižiūrint ir gyvenant kartu su artimaisiais, kurie yra pensijinio amžiaus. Kadangi nėra galimybės sužinoti visos informacijos, kad pritaikyti Ispanijoje esamas lengvatas, todėl buvo nuspręsta susikoncentruoti tik į GPM progresyvumo pakopas. Tad tyrimo metu imsime Ispanijoje esantį 5 pakopų progresyvinį modelį, o taikysime Lietuvoje šiuo metu esantį NPD. Tai bus galima tiksliau apskaičiuoti, palyginti progresyvumo skirtumas keičiant tarifus. Ispanija naudoja tokius progresyvinius GPM tarifus (pagal perskaičiuotą Lietuvai atlyginimų amplitudę): 19 % (iki 1017 Eur), 24 % (1018-1650 Eur), 30 % (1651-2875 Eur), 37 % (2876-4900 Eur) ir 45 % (nuo 4901 Eur).

Pritaikant Ispanijos tarifus skaičiuojama, kaip pasikeistų GPM biudžetas (11 paveiksle). Šiuo modeliu iš viso GPM būtų surinkta 292.094.584 Eur per mėnesį.

11 paveikslas. GPM mokestinių lėšų surinkimas naudojant Ispanijos tarifus, mln. (eur/mėn).

Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

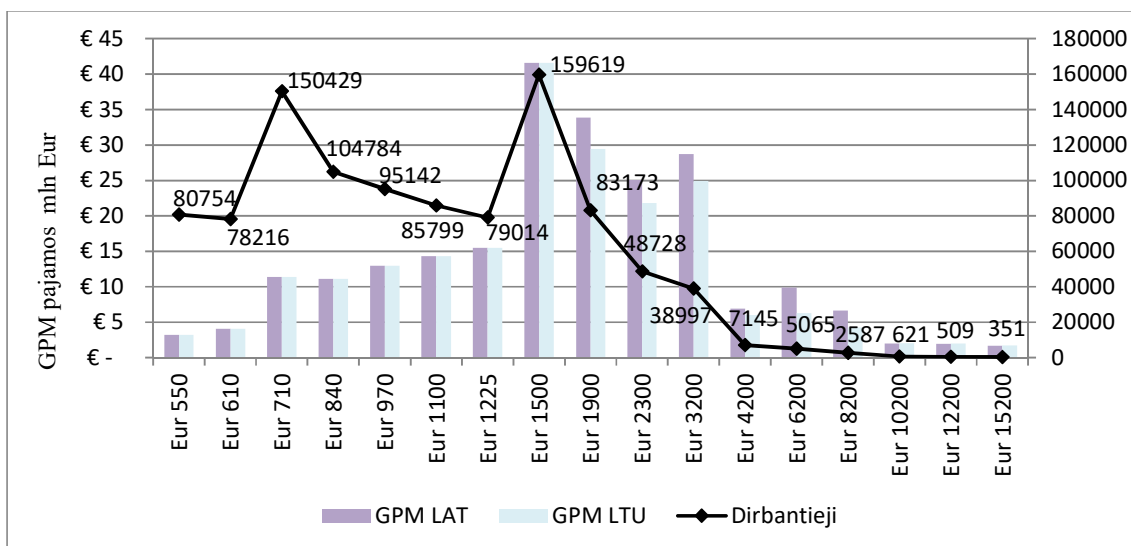
Lyginant Lietuvos ir Ispanijos GPM surinkimą, iš pirmo žvilgsnio matome didžiausius pokyčius, žmonių grupėse, kurie uždirba 1900 Eur, čia lėšų padaugėjo 14.720.040 Eur (33,33 %) per mėnesį, kurie gauna 2300 Eur, čia lėšų paaugo 10.904.400 Eur (33,33 %) per mėnesį ir daugiausiai pinigų paaugo uždirbančiųjų 3200 Eur, čia gauta 21.214.368 Eur (45,95 %) per mėnesį daugiau. Šios grupės pateko į 30 % ir 37 % tarifo režius, kadangi jie gauna didesnes pajamas nei vidutinės Lietuvoje, galime sakyti, kad tai nėra blogai. Didžiausias pajamas gaunantieji mokėtų didžiausią 45 % tarifą ir taip bendrai sumokėtų per mėnesį 15.478.396 Eur daugiau. Mažiausias pajamas gaunantieji, nuo 550 Eur iki 970 Eur, mokėtų mažesnę tarifą nei dabar – 19%, nors jie mokėtų mažiau, bet ši suma per mėnesį žmogui siektų tik 2-7 Eur. Tad palyginus, gyventojams didelės naudos nebūtų.

Palyginus Lietuvos ir Ispanijos progresyvinius tarifus, matome, kad Ispanijos tarifai atneša 79.552.929 Eur (38 %) per mėnesį daugiau lėšų. Didesni mokesčiai surenkami, nes aukščiausiais mokesčiais yra apmokestinami gyventojai, kurie gauna daugiau nei vidutinės pajamas Lietuvoje. Taip pat mažiausias pajamas gaunantys gyventojai mokės nežymiai mažesnę GPM mokesťį (1 % mažesnę), kas neturės didelės įtakos gyventojams, bet minimaliai sumažins gaunamas pajamas į biudžetą. Tačiau Ispanijos tarifai apmokestina dar labiau uždirbančius vidutinės pajamas, kas gali sumažinti esamą ir taip nedidelę vidurinę klasę.

4.4. Latvijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje

Latvija buvo pasirinkta, kadangi ji yra kaimyninė valstybė, kuri yra panaši istorine, kultūrine ir ekonomine prasme. Lietuva ir Latvija dažnai lygina įvairius ekonominius rodiklius ir bando būti stipresnė viena už kitą, jaučiams stiprus konkurencingumas būdingas kaimyninės valstybės, ypač panašios ekonomikos. Latvijos ir GPM progresinių mokesčių laiptelių gairės buvo perskaičiuotos pagal jų PGP skirtumą, tam, kad atitiktų Lietuvos esamus atlyginimus dar tiksliau (4 priedas.). Latvija, kaip ir visos valstybės turi įvairiausių mokesčių lengvatų, pavyzdžiui susituokus, turint nepilnamečių vaikų. Kadangi nėra galimybės sužinoti visos informacijos, kokia yra Lietuvoje padėtis, kad pritaikyti esamas lengvatas, todėl buvo nuspręsta susikoncentruoti tik į GPM progresyvumo pakopas. Tad tyrimo metu imsime Latvijoje esantį 3 tarifų progresyvinį modelį, o taikysime Lietuvoje šiuo metu esantį NPD. Taip bus galima tiksliau apskaičiuoti, palyginti progresyvumo skirtumas. Latvija naudoja tokius progresyvinius GPM tarifus (pagal perskaičiuotą Lietuvai atlyginimų amplitudę): 20 % (iki 1900 Eur), 23 % (1900-6200 Eur), 31,4 % (nuo 6200 Eur).

Pritaikant Latvijos tarifas skaičiuojama, kaip pasikeistų GPM biudžetas (12 paveikslas). Šiuo modeliu iš viso GPM būtų surinkta 230.763.964 Eur per mėnesį.

12 paveikslas. GPM mokestinių lėšų surinkimas naudojant Latvijos tarifas, mln. (eur/mėn).

Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

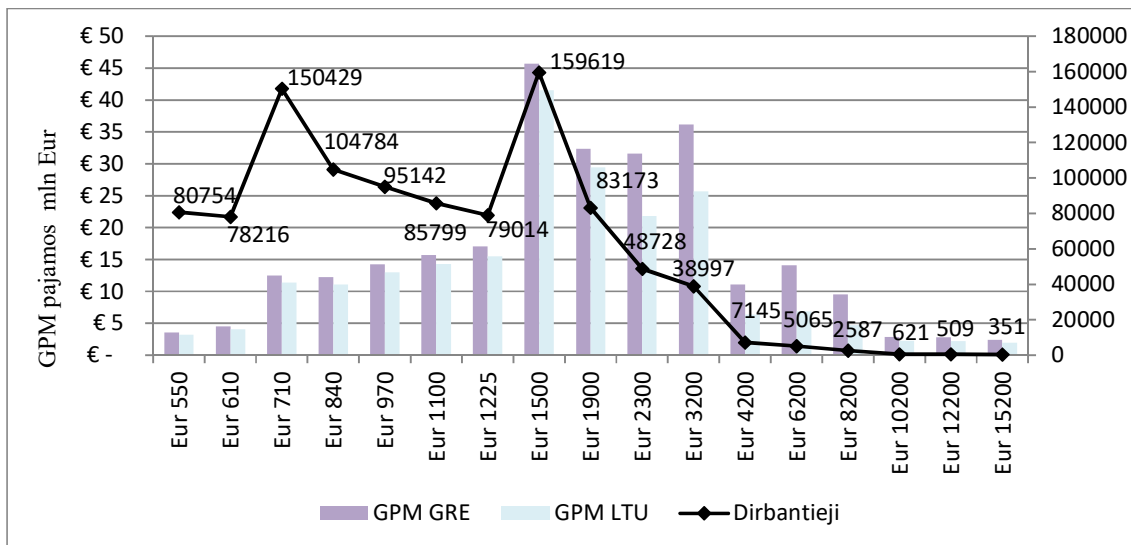
Matome, kad pirmasis 20 % tarifas yra vienodas, kaip ir Lietuvoje, todėl nuo mažiausiai uždirbančiųjų iki 1900 Eur mokesčių būtų surenkama vienodai (jeigu taikome tą patį Lietuvoje įtvirtintą NPD). Tačiau nuo 1900 Eur iki 6200 Eur būtų surenkama šiek daugiau, nes būtų taikomas 23 % tarifas. Šiame algų režyje būtų surinkta 12.493.458 Eur per mėnesį, o tai yra 13 % daugiau nei Lietuvos atveju. Nuo 6200 Eur iki 8200 Eur tarifas Latvijos metodu būtų taikomas 31,4 %, vietoj Lietuvos – 20 %. Taip būtų surenkama 5.998.269 Eur per mėnesį daugiau, o tai yra 36 % daugiau už Lietuvos atvejį. Bet pajamos, kurios yra dar didesnės Lietuvos metodu jau būtų apmokestinamos nežymiai stipriau – 32 %, o Latvijos tarifas būtų – 31,4 %.

Naudojant Latvijos progresinius GPM tarifas Lietuva galėtų surinkti 18.222.308 Eur per mėnesį daugiau mokesčių, pridaugis procentais būtų 8,57 %. Žemiausius atlyginimus gaunantys žmonės būtų nepaveikti tarifų pokyčiais, šiek tiek daugiau apmokestinami būtų esantys virš vidutinės klasės, o daugiausiai uždirbantys pokyčių beveik nepajustų. Tai yra progresyvesnis modelis gyventojams uždirbantiems vos daugiau nei vidutinės pajamas. Toks modelis galėtų būti lengvai pritaikomas Lietuvoje, nebūtų didelių problemų įgyvendinant šią reformą, gyventojai lengvai prisitaiktų.

4.5. Graikijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje

Graikija buvo pasirinkta, kadangi ji yra viena iš panašiausių valstybių, įvertinus visus ekonominius panašumus į Lietuvą. GPM progresyvių mokesčių laiptelių gairės buvo perskaičiuotos pagal jų PGP skirtumą, tam, kad atitiktų Lietuvos esamus atlyginimus dar tiksliau (4 priedas.). Graikija, kaip ir visos valstybės turi įvairiausių mokesčių lengvatų, pavyzdžiui susituokus, turint nepilnamečių vaikų. Kadangi nėra galimybės sužinoti visos informacijos, kokia yra Lietuvoje padėtis, kad pritaikyti esamas lengvatas, todėl buvo nuspręsta susikoncentruoti tik į GPM progresyvumo pakopas. Tad tyrimo metu imsime Graikijoje esantį 4 tarifų progresyvinį modelį, o taikysime Lietuvoje šiuo metu esantį NPD. Taip bus galima tiksliau apskaičiuoti, palyginti progresyvumo skirtumas. Graikija naudoja tokius progresyvinius GPM tarifus (pagal perskaičiuotą Lietuvai atlyginimų amplitudę): 22 % (iki 2299 Eur), 29 % (2300-3200 Eur), 37 % (4200 Eur) ir 45 % (nuo 6200 Eur)

Pritaikant Graikijos modelį skaičiuojama, kaip pasikeistų GPM biudžetas (13 paveikslas). Šiuo modeliu iš viso GPM būtų surinkta 268.519.512 Eur per mėnesį.

13 paveikslas. GPM mokestinių lėšų surinkimas naudojant Graikijos tarifus, mln. (eur/mėn).

Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

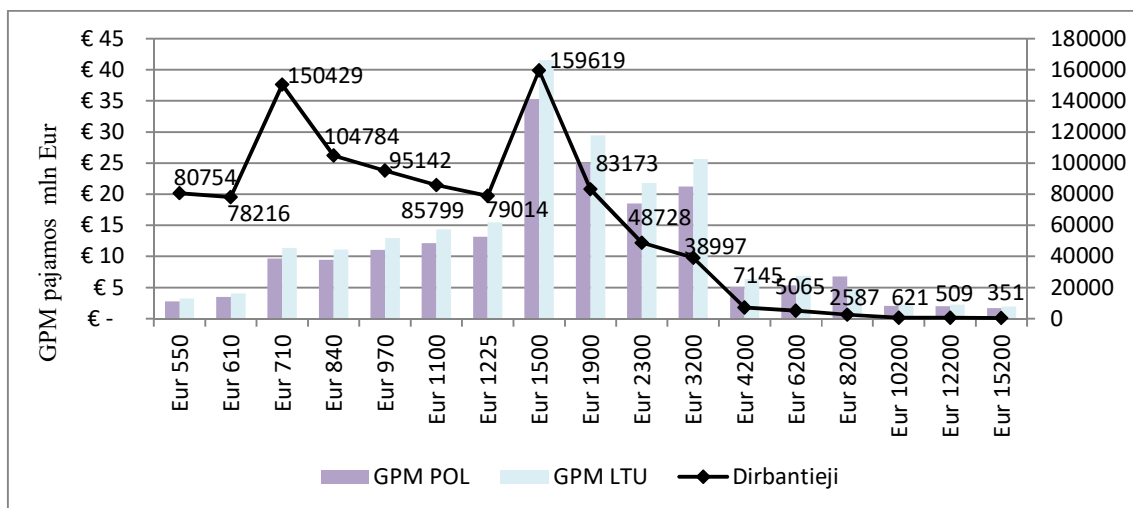
Graikijos modelis apmokestintų visus Lietuvos gyventojus labiau nei dabar, dėl šios priežasties būtų surinkta 55.977.857 Eur (21,29 %) per mėnesį daugiau mokesčių. Žvelgiant

pinigine išraiška, daugiausiai padidėtų lėšų antrame tarife (29 %), žmonėms, kurie uždirba nuo 2300 Eur iki 3200 Eur. Būtų surinkta per mėnesį 21.045.096 Eur daugiau, tai yra 31 % daugiau nei taikant Lietuvos 20 % tarifą. Žiūrint ne pinigine išraiška, bet procentais, tai 48.66 % daugiau lėšų būtų surinkta aukščiausiam Graikijos tarife (48 %), o pinigine išraiška, tai būtų 15.478.396 Eur per mėnesį. Mažiausias pajamas (nuo 550 Eur iki gaunančių vidutines pajamas - 1225 Eur) gaunantis žmogus mokėtų per mėnesį nuo 4 Eur iki 19 Eur daugiau, vidutiniškai tai būtų apie 11 Eur. To pasekoje, pirmasis 22 % tarifas surinktų iki 14.352.835 Eur daugiau per mėnesį, tai yra 9 % daugiau lėšų.

Matome, kad Graikijos metodas svariai padidintų surenkamas GPM lėšas, tačiau taip nežymiai padidintume našta mažiausiai uždirbantiems asmenims. Šiuo metu valdžios politika yra mažinti šią naštą (tačiau tai galima būtų kontroliuoti per NPD). O didesnes pajamas gaunantys mokėtų daugiau, ši versija panašiau į esamą politinę strategiją, bet galbūt tokie tarifai, kaip 45 %, kuris yra net 13 procentinių punktų didesnis, būtų per dideli įvesti iškart. Tad reiktų mąstyti apie ilgalaikę tarifų didinimo perspektyvą.

4.6. Lenkijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje

Lenkija buvo pasirinkta dėl to, kad ji yra kaimyninė šalis, kuri svarbi yra dėl esamo importo, bei panaši valstybė pajamomis, kainomis. Lenkija naudoja, kaip ir Lietuva, 2 GPM tarifus (pagal perskaičiuotą Lietuvai atlyginimų amplitudę): 17 % (iki 8199 Eur) ir 32 % (Nuo 8200 Eur). Nors metai prieš, pirmasis tarifas buvo 18 %, bet buvo nuspręsta sumažinti minimaliai naštą mažiau uždirbantiems.

14 paveikslas. GPM mokesčių lėšų surinkimas naudojant Lenkijos tarifus, mln. (eur/mėn).

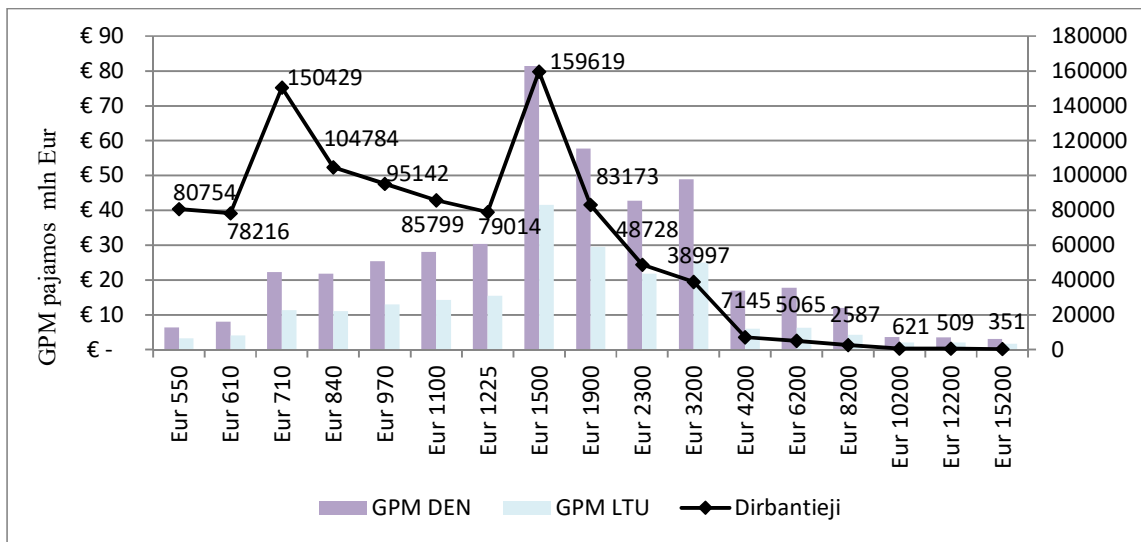
Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

Antras tarifas 32 % yra vienodas, kaip ir Lietuvos, tik jis prasideda anksčiau, nuo atlyginimų, kurie siekia 8200 Eur, o ne nuo 10200 Eur, kaip Lietuvos atveju. Tad dėl šios priežastis šiuo tarifu galima būtų surinkti 2.545.608 Eur (tai yra 20 %) daugiau. Žemesnis pirmasis tarifas 17 %, apmokestintų visus uždirbančius mažiau nei 8200 Eur, taip padėdamas mažesnes pajamas gaunantiems uždirbti šiek tiek daugiau, bet šis tarifas taip pat ir sumažintų Lietuvos mokestinę dalį 30.640.089 Eur per mėnesį arba 17,64 %. Iš viso būtų surinkta 184.700.618 Eur GPM lėšų per mėnesį, o tai yra 27.841.036 Eur (15 %) mažiau, nei Lietuvos atveju.

Galima daryti išvadas, kad Lenkijos GPM nėra pati geriausia opcija, nes per daug sumažintų surenkamų mokesčių dalį. Nors šiek tiek pagerintų mažiau uždirbančiųjų gyvenimą, atrodo, kad šis Lenkijos modelis galėtų veikti, jeigu turėtų vidurinį tarifą, kuris šiek tiek būtų didesnis, nei mūsų Lietuvos 20 %. Tai galėtų būti nuo 22 % iki 28 %, kuris apmokestintų gaunančius daugiau nei vidutines pajamas.

4.7. Danijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje

Danija viena iš valstybių, kuri turi aukščiausius GPM progresinius mokesčius ir yra laikoma, kaip viena iš stabiliausių bei turinti aukštą išsivystymo lygį. Danijoje, kaip ir visose valstybėse yra taikomos tam tikros išskaitos, pavyzdžiui gali būti taikoma išskaita už kelionę į darbą, jei ji yra virš 24 kilometrų nuo namų, taip pat skaičiuojamas neapmokestinamas pajamų dydis turint vaikų. Tačiau šių kriterijų pritaikyti arba nėra galimybių, kaip kelionės į darbą, arba nebeaktualu, kaip NPD/PNPD už vaikus, kuris buvo panaikintas Lietuvoje. Tad taikysime Danijos tarifus, bet skaičiuosime pagal esančias Lietuvoje tvarkas. Danija turi 3 GPM tarifus (pagal perskaičiuotą Lietuvai atlyginimų amplitudę), tarifai atrodo taip: 8 % (iki 390 Eur), 39,2 % (nuo 390 Eur iki 4199 Eur) ir 56,5 % (nuo 4200 Eur). Pritaikėme šiuo tarifus Lietuvai ir galime matyti, kaip skiriasi surenkamos lėšos pagal Lietuvos ir Danijos GPM mokesčių modelius (15 paveikslas).

15 paveikslas. GPM mokestinių lėšų surinkimas naudojant Danijos tarifus, mln. (eur/mėn).

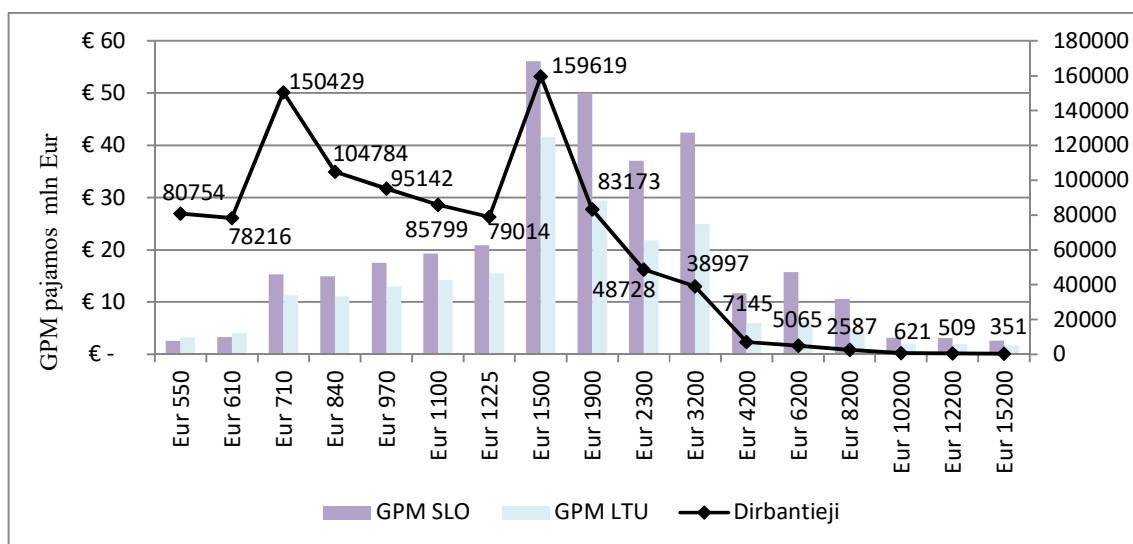
Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

Lietuvai pritaikius šiuos Danijos tarifus GPM lėšos išaugtų net iki 217.222.097 Eur per mėnesį, tai yra 50.54 % daugiau. Didžiausia problema, kad visi gyventojai būtų apmokestinti beveik dvigubai. Žvelgiant į mažiausias pajamas gaunančius iki vidutinio atlyginimo (1225 Eur), jie visi vietoje 20 % mokėtų 39,2 % GPM tarifą, nors taip būtų surinkta 69.628.364 Eur per mėnesį daugiau arba procentaliai - 96 % daugiau, bet taip vidurinė klasė nyks, o žemiausias pajamas gaunantys dar labiau skurs. Žvelgiant į didžiausias pajamas gaunančius, taipogi matomas per didelis progresyvumas, nes nuo 4200 Eur jau būtų mokamas didžiausias tarifas 56,5 %. Tiek paaugęs aukščiausias tarifas ir net gi įvestas gerokai mažesnėms pajamoms galėtų sukelti didelį šoką gyventojams, nenorą mokėti tokius mokesčius, tai pasireikštų, per mokamus atlyginimus neoficialiai. Taip pat galimybė, kad aukščiausios grandies vadovai ar aukštos kvalifikacijos savo srities profesionalai pradėtų galvoti apie emigraciją į kitas valstybes, kur galėtų uždirbti dar daugiau ir mokėti mokesčių tiek pat ar net mažiau.

Apibendrinant galima sakyti, kad Danijos mokesčių tarifai Lietuvai leistų padidinti žymiai savo surenkamas GPM lėšas, tačiau to kaina būtų skurstantys mažiausias pajamas gaunantys darbuotojai, vidurinės klasės nebuvimas ar mažėjimas, bei aukštos kvalifikacijos darbuotojų praradimas (protų nutekėjimas) ir šešėlinės ekonomikos augimas.

4.8. Slovėnijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje

Slovėnija turi įvairias išskaitas, kurios leis sumokėti mažesnę GPM mokesť. Išskaitos naudojamos tokios pat, kokios dažniausiai ir būna kitose šalyse, tai nuolaidos turint 1, 2 ar daugiau vaikų, auginant neįgalų vaiką, studijuojant ir panašiai. Kadangi šios papildomos neapmokestinamos priemonės nėra aktualios, aptarsime Slovėnijos naudojamus tarifus. Ji turi 5 GPM tarifus (pagal perskaičiuotą Lietuvai atlyginimų amplitudę), tarifai atrodo taip: 16 % (iki 629 Eur), 27 % (nuo 630 Eur iki 1599 Eur), 34 % (nuo 1600 Eur iki 3799 Eur), 39 % (nuo 3800 Eur iki 5599 Eur) ir 50 % (nuo 5600 Eur). Pritaikėme šiuo tarifus Lietuvai ir galime matyti, kaip skiriasi surenkamos lėšos pagal Lietuvos ir Slovėnijos GPM mokesčių modelius (16 paveikslas).

16 paveikslas. GPM mokesťinių lėšų surinkimas naudojant Slovėnijos tarifus, mln. (eur/mėn).

Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

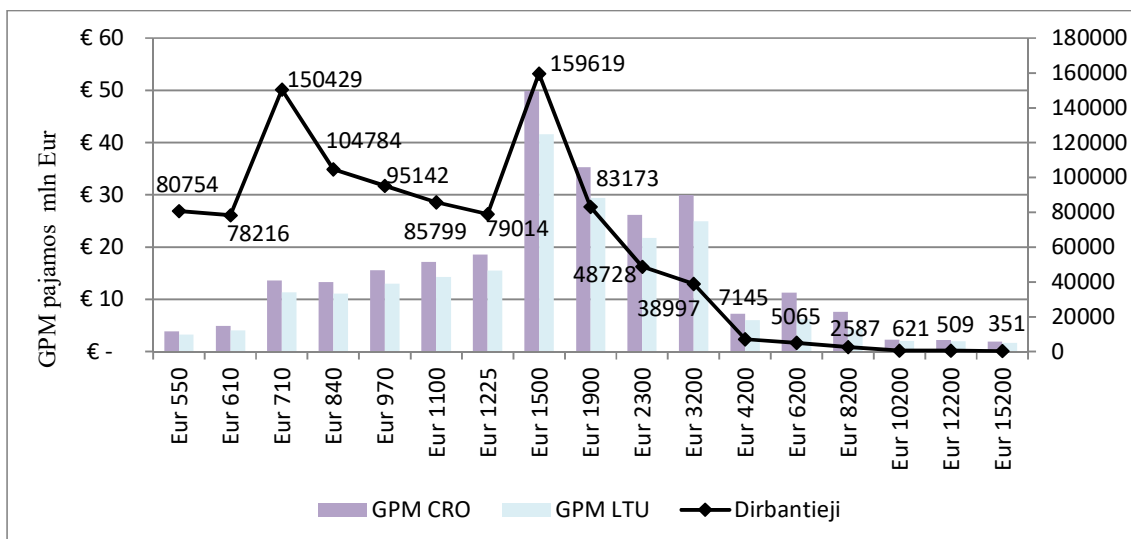
Naudojant Slovėnijos GPM tarifus būtų surinkta iš viso 326.504.355 Eur per mėnesį, o tai yra 34 % arba 113.962.700 Eur daugiau nei naudojant Lietuvos apmokestinimą. Tai yra ganėtinai didelis GPM lėšų pokytis. Pirmiausiai matome teigiamą pokytį mažiausias pajamas gaunančiųjų rėžyje, uždirbantis nuo 550 Eur iki 610 Eur, jie mokėtų 16 % vietoje esamo 20 %. Per mėnesį šie gyventojai gautų nuo 8 Eur iki 12 Eur daugiau pajamų, o dėl to šiame algų rėžyje būtų surinkta tik 1.461.074 Eur mažiau (25 %). Sekantis tarifas 27 % apmokestintų visus nuo 710 Eur iki 1500 Eur, tad didžioji dalis gyventojų, kurie gauna mažesnes ar vidutines pajamas mokėtų per mėnesį 7 % didesnę mokesť, kas gyventojams padidintų jų išlaidas per mėnesį nuo 25 Eur iki 89 Eur. Bet dėl šio didesnio GPM tarifo būtų surinkta net 37.374.014 Eur arba 26 % daugiau mokesčių. Dar

didesni surenkamų pajamų skirtumai matosi sekančiame 34 %, kai pajamos siekia 1900-3200 Eur. Šiame pajamų lygyje būtų surinkta 53.344.873 Eur arba 46 % daugiau pajamų. Gyventojai, kurie uždirba daugiau nei vidutinis šalies užmokestis per mėnesį, turėtų sumokėti nuo 247 Eur iki 360 Eur daugiau. Tad pajamos kristų ženkliai. Sekantis 39 % tarifas būtų mažai naudingas ir logiškas tuo, kad jis apmokestintų tik 7000 gyventojų, kurie uždirba 4200 Eur. Paskutinis tarifas (50 %) apmokestina gyventojus uždirbančius 6200 Eur ir daugiau, tad toks didelis tarifas surinktų beveik 2 kartus daugiau pajamų – 35.247.800 Eur. Tačiau šis tarifas būtų ne tik ženkliai didesnis nei esamas Lietuvoje, bet jis būtų taikomas didesnei daliai gyventojų.

Naudojant Slovėnijos GPM tarifus, matome, kad ženkliai padidintume Lietuvos surenkamų lėšų sumą, bet tuo pačiu ženkliai apmokestintume žemesnę nei vidurinę ir vidurinę klasę, dėl to jų perkamoji galia mažėtų. O dėl to, kad didžiausias tarifas būtų žymiai paaugęs nei esamas, didžiausias pajamas uždirbantys gyventojai būtų priversti mąstyti apie migraciją, slėpti pajamas ar ieškoti kitų būtų išgyventi, turėdami aukštą darbo patirtį ir būdami profesionalai savo srityje, jie tai galėtų padaryti nesunkiai.

4.9. Kroatijos progresyvinio gyventojų pajamų mokesčio tarifų pritaikymas Lietuvoje

Kroatija turi įvairias išskaitas, kurios leis sumokėti mažesnę GPM mokestį. Išskaitos naudojamos tokios pat, kokios dažniausiai ir būna kitose šalyse, už pensijos kaupimą, paramas bei aukas ir t.t. Kadangi šios papildomos neapmokestinamos priemonės nėra aktualios, aptarsime Kroatijos naudojamus tarifus. Ji, kaip ir Lietuva, turi 2 GPM tarifus (pagal perskaičiuotą Lietuvai atlyginimų amplitudę), tarifai atrodo taip: 24 % iki 6199 Eur ir 36 % nuo 6200 Eur. Pritaikėme šiuo tarifus Lietuvai ir galime matyti, kaip skiriasi surenkamos lėšos pagal Lietuvos ir Kroatijos GPM mokesčių modelius (17 paveikslas).

17 paveikslas. GPM mokestinių lėšų surinkimas naudojant Kroatijos tarifus, mln. (eur/mėn).

Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

Naudojant Kroatijos GPM tarifų modelį būtų surinkta 51.586.746 Eur per mėnesį arba 19,38 % daugiau mokesčių. Pirmasis 24 % tarifas apmokestina didžiąją dalį gyventojų, tai yra 98 % jų. Visus gyventojus nuo mažiausių pajamų iki gaunančių 4200 Eur. Gyventojams per mėnesį mokesčių našta padidėtų nuo 8 Eur iki 78 Eur. Taip būtų surinkta 39.259.406 Eur arba 16.66 % daugiau pajamų. Likusioji 11 % gyventojų, kurie uždirba nuo 6200 Eur mokėdami 34 % GPM surinktų 9.133.792 Eur arba 36 % daugiau. Gyventojai mokėtų per mėnesį nuo 400 Eur iki 1300 Eur daugiau. Labiausiai padidėtų įmokos uždirbantiems 6200-10200 Eur. Nes jiems tarifas augtų nuo 20 % iki 36 %, tad jiems išaugtų mokesčių mokėjimas beveik dvigubai, kaip tuo tarpu uždirbantiems nuo 10200 Eur, mokestis paaugtų nuo 32 % iki 36 % tad jiems tokios didelė įtakos nebūtų.

Slovėnijos tarifai padidintų surenkamą GPM biudžetą, tačiau taip apmokestintų labiau visus gaunančius mažesnes pajamas. Kas įtakotų vidurinės klasės mažėjimą, o negana to, labai stipriai įtakotų žmones, kurių pajamos yra tarp 6200-10200 Eur. Tai lemtų šių gyventojų nepasitenkinimą, šešėlinę ekonomiką, galbūt šių specialistų emigravimą.

4.10. GPM tarifų taikymo Lietuvoje įvertinimas

Buvo pasirinktos 7 valstybės (Ispanija, Latvija, Graikija, Lenkija, Danija, Slovėnija, Kroatija) pagal atitinkamus kriterijus, kurios naudoja progresinius GPM mokesčius ir šių valstybių

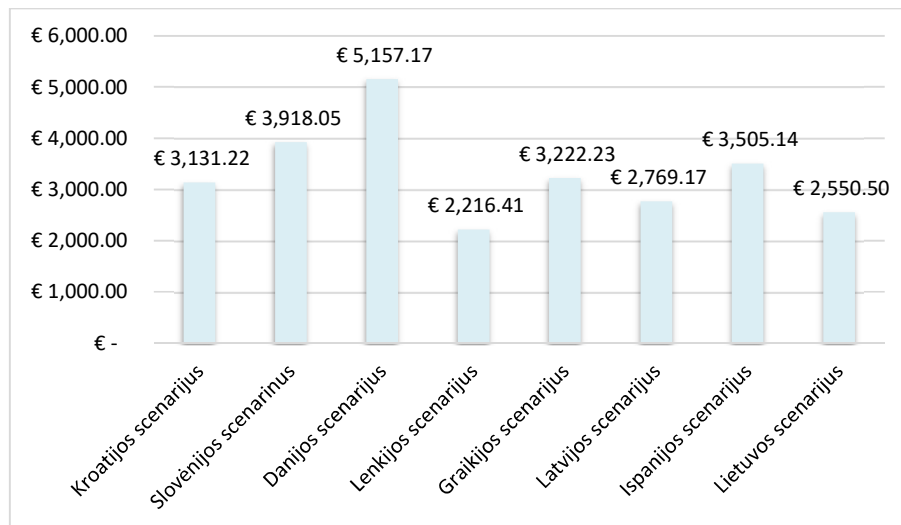
GPM progresiniai tarifai buvo pritaikyti Lietuvoje. Siekiant nustatyti, kaip paveiktų skirtingi progresiniai GPM tarifai Lietuvos surenkamą biudžetą.

Vertinant mokestinių pajamų surinkimą į biudžetą, Lietuvai būtų naudingiausia pritaikyti Danijos, Slovėnijos, Ispanijos, Graikijos, Kroatijos ir Latvijos GPM tarifus, šių šalių apskaičiuoti modeliai padidino surenkamą GPM lėšų dydį, pateikiama 18 paveiksle. Apmokestinus Danijoje esamais tarifais Lietuvoje būtų surinkta 2 kartus daugiau mokestinių lėšų. Tai būtų pasiekta beveik dvigubu apmokestinimu visose atlyginimų rėžiuose. Antroje vietoje pagal surenkamus mokesčius yra Slovėnijos tarifai, kuriuos taikant Lietuvos biudžetas padidėtų 35 %. Nors Slovėnijos žemiausias tarifas yra mažesnis 4 procentiniais punktais nei Lietuvos, tačiau jis įtakoja tik gyventojus uždirbančius 550-610 Eur, o tai sudaro 15 % visų dirbančiųjų. Likusios gyventojų grupės būtų apmokestintos aukštesniais tarifais 7-30 %.

Įvedus Ispanijos GPM tarifus Lietuva surinktų 38 % daugiau mokesčių, svariausios priežastys, visų uždirbančių daugiau nei vidutinį atlyginimą apmokestinimas aukštesniais tarifais, o iš gyventojų uždirbančių 3200-8200 Eur surenkama netgi 85-125 % daugiau mokesčių. Adaptavus Graikijos modelį biudžetas paaugtų 21 %, nes visi gyventojai būtų apmokestinti didesniu mokesčiu, o didžiausią padidėjusią naštą pajaus gyventojai uždirbantys 2300-8200 Eur, mokėdami nuo 200 Eur daugiau iki 2300 Eur daugiau. Kroatijos pritaikyti tarifai Lietuvai padėtų surinkti 19 % daugiau mokesčių, labai panašiai į Graikijos atvejį.

Kroatijos scenarijus apmokestintų 2 tarifais, kaip ir Lietuvos, abu tarifai 4 % aukštesni. Kalbant konkrečiau, nuo žemiausių pajamų iki 6200 Eur visi apmokestinti – 24 % mokesčiu, o kas uždirba 6200 Eur ar daugiau, tarifas – 36 %. Didžiausi pokyčiai ir didžiausia našta būtų uždirbantiems tarp 6200-10200 Eur, nes jų tarifas bus padidėjęs nuo 20 % iki 36 %.

Latvijos modelis, lyginant su minėtomis valstybėmis, padidintų surenkamą GPM biudžetą mažiausia dalimi – 8.5 %. Nors Latvija turi 3 tarifus, tačiau žemiausias jų yra toks pat, kaip Lietuvos – 20 %, o aukščiausias skiriasi vos 0,6 %. Didžiausias procentine išraiška pokytis yra uždirbančiųjų grupėje 6200-10200 Eur, nes čia Latvijos tarifas jau aukščiausias – 31.4 %, o Lietuvos tik 20 %.

18 paveikslas. Lyginamas metinis GPM lešų surinkimas Lietuvoje pritaikant Kroatijos, Slovėnijos, Danijos, Lenkijos, Graikijos, Latvijos, Ispanijos ir esamus Lietuvos tarifus (mln)

Šaltinis: Autoriaus skaičiavimų lyginimas.

Vienos iš tirtų valstybių pritaikyti GPM tarifai Lietuvai sumažintų surenkamas mokesčines pajamas. Ši šalis yra Lenkija. Lenkija, kaip ir Lietuva yra priėmusi 2 tarifų modelį, tačiau žemiausias tarifas yra 3 % žemesnis, o antrasis tarifas yra toks pat – 32 %. Dėl šios priežasties Lenkijos tarifai Lietuvoje atneštų 15 % pajamų mokesčio deficitą. Tad nusprendus, jog norime apmokestinti Lietuvos gyventojus mažesniais mokesčiais, leisti jiems uždirbti daugiau ir paskatinti vartotojiškumą biudžeto sąskaita, jis būtų priimtas ir vienintelis toks variantas iš visų analizuotų.

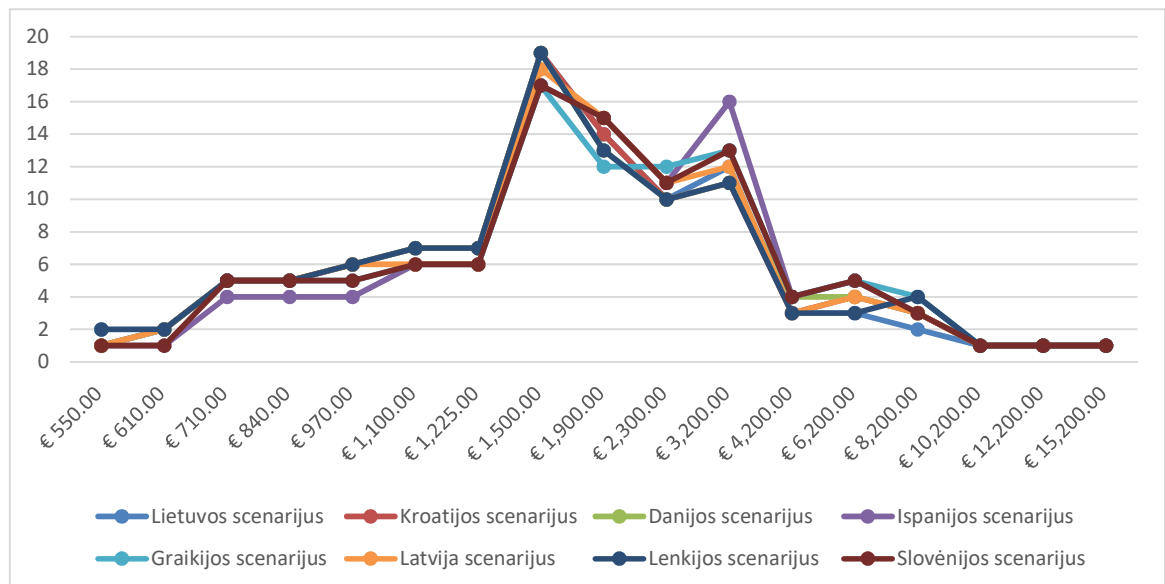
Toliau nagrinėjant GPM modelius pritaikytus Lietuvoje, buvo sudarytos lentelės (priedai: 5 ir 6), kurios padės aiškiau pamatyti bendrą vaizdą ir palyginti naudotus visų šalių GPM tarifus. Šiuose prieduose yra paskaičiuotos visų valstybių taikytų GPM tarifų surenkamas mėnesinis mokestis išskiriant kiekvieną pagal atlyginimų rėžius (5 priedas) ir surenkamų lešų lyginant su Lietuvos scenarijumi pokytis procentais (6 priedas). Kad būtų lengviau nagrinėti šias lenteles, visos eilutės buvo suskirstytos į 3 spalvas:

- žalia – surenkama daugiau mokesčių nei Lietuvos GPM atveju;
- raudona – surenkama mažiau GPM;
- geltona – surenkama mokesčių tiek pat, kaip ir Lietuvos scenarijumi.

Daugiausiai padidėjęs GPM surinkimas į biudžetą būtų Danijos atveju (dvigubai daugiau GPM), tai pasiekama apmokestinus visus gyventojus didesniais mokesčiais. Gyventojai

uždirbantys 4200-8200 Eur mokėtų iki 2,8 karto didesnius mokesčius, o mažiausias pajamas uždirbantys gyventojai mokėtų beveik dvigubai daugiau. Kroatijos atveju lygiai taip pat, visi gyventojai sumokėtų didesnius mokesčius, ypač gyventojai uždirbantys 6200-8200 Eur, jie mokėtų beveik 2 kartus daugiau mokesčių, iki 1312 Eur daugiau. Likusių gyventojų apmokestinimas pasikeistų labai panašiai 13-23 %. Graikijos tarifų modelis yra paskutinis, kuris suteiktų galimybę valstybei surinkti iš visų atlyginimų grupių daugiau mokesčių. Daugiausiai šią našta pajustų 6200-8200 Eur uždirbantieji gyventojai, jie mokėtų 2,2 karto didesnius mokesčius. Ispanijos ir Slovėnijos apmokestinimas identišškai Graikijos atveju, apmokestintų 6200-8200 Eur uždirbančiuosius aukščiausiais tarifais, Ispanijos atveju 2,2 karto didesniais tarifais, o Slovėnijos 2,5 karto. Tačiau Ispanijos atveju mažiausias pajamas uždirbančiams iki 970 Eur, būtų sumažinta našta 5 %. Mažesnis skaičius gyventojų Slovėnijos atveju, iki 610 Eur, apmokestintas penktadaliu mažesniu mokesčiu. Latvijos atveju uždirbantys iki 1500 Eur mokėtų identiškus mokesčius, kaip ir šiuo metu Lietuvoje, o uždirbantys didžiausias pajamas mokėtų 2 % mažiau. Tačiau Latvijos adaptavimas surinktų per pus daugiau GPM lėšų į biudžetą iš grupės žmonių, kurių atlyginimas yra 6200-8200 Eur. Lenkijos atveju visi iki 6200 Eur mokėtų 15 % mažiau, o didžiausi atlyginimai būtų apmokestinami identišškai Lietuvos tarifams. Tik maža dalis žmonių, kurie uždirba 8200 Eur mokėtų per pus daugiau GPM.

Suprasti, kaip protingiausia apmokestinti Lietuvos gyventojus GPM gali padėti žemiau esantis 19 paveiksle.

19 paveikslas. GPM mokesčių pajamų Lietuvos biudžete pasiskirstymas pagal atlyginimus (%) (pritaikant Kroatijos, Slovėnijos, Danijos, Lenkijos, Graikijos, Latvijos, Ispanijos ir Lietuvoje esamus tarifus)

Šaltinis: Autoriaus skaičiavimai.

Paveiksle matome, kiek procentų sudaro surinktos lėšos kiekviename atlyginimų rėžyje. Lengvai galima pastebėti, kad visi mūsų modeliuoti variantai pasiskirsto labai identiškai. Kadangi buvo naudojama ta pati skaičiavimo metodika, tas pats NPD, bet skyrėsi tarifai, išskirtiniais atvejais net dvigubai. Nepaisant to, kad ir kiek tarifai skyrėsi, bet biudžetas pasiskirsto vienodai, didžiausią įtaką surenkamiems mokesčiams turėjo 1500-3200 Eur atlyginimai. Taip nutiko dėl dviejų priežasčių, pirmiausiai NPD, nes jo įtaka mažėjo didėjant atlyginimams, o kita svarbi priežastis gyventojų skaičius. Didžioji gyventojų dalis Lietuvoje, tai yra beveik 16 % uždirba 1500 Eur, tad čia didžioji dalis pajamų (16-19 %) yra ir surenkama. Likę 17 % uždirba iki 3200 Eur, šis atlyginimų lygis surenka nuo 10 % iki 16 % skirtingais modeliais. Tad 32 % darbuotojų sumoka apie 55 % visų mokesčių GPM lėšų, kai tuo tarpu 67 %, visi kurie uždirba iki vidutinių pajamų, surenka 30 %. Na, o likę keli procentai, daugiausiai uždirbantys, kadangi jų yra labai mažai, jie sumoka į biudžetą tik 15 % visų mokesčių.

Adaptavus visų valstybių GPM tarifų modelius, išanalizavus rezultatus, galima teigti, kad Danijos ir Slovėnijos modeliai būtų geri žvelgiant tik į surinktas didesnes mokesčines pajamas, tačiau, pritaikymas praktikoje galėtų atnešti daug žalos valstybei. Danijos atveju visoms pajamų grupėms mokesčinė našta kyla iki 2 ar 3 kartų, o Slovėnijos iki 2.5, kai kurioms pajamų grupėms. Pirmiausiai gyventojų pajamos ženkliai kristų, prasidėtų suirutė, vyrautų šešėlinė ekonomika, gyventojai bandytų kiek įmanoma slėpti gaunamas pajamas, didėtų emigracija. Augant atlyginimų apmokestinimui įmonės taip pat nebebūtų pelningos, mažėjant darbuotojų skaičiui Lietuva taptų nebeatraukli investuotojams, nauji verslai nematytų galimybių kurti verslą, o esamos užsienio kapitalo įmonės ieškotų variantų kaimyninėse šalyse, kur yra ne tokie progresyvūs ir dideli mokesčiai.

Lenkijos mokesčiai atrodo gerai iš gyventojų pusės, kadangi beveik visuose atlyginimų grupėse mokesčinė našta mažėtų 15 %, tačiau netektume dalies pajamų valstybei, tuo labiau, kad pajamų našta mažėtų beveik visiems gyventojam. Vyriausybė pastaraisiais metais turi viziją didinti surenkamas lėšas iš GPM, nes palyginus surinktas GPM lėšas tarp 2016 m. ir 2019 m., paskutiniaisiais metais buvo surinkta jau dvigubai daugiau GPM lėšų. Žinoma, šie pinigai gali būti atgaunami po to, nes kiltų vartojimas ir būtų surenkama per pvm ir akcizų mokesčius, bet tai sunku įvertinti, ar tai tikrai pasiteisintų. Tad šį scenarijų autorius taip pat atmeta.

Vertinant Kroatijos ir Graikijos variantus, reiktų pasakyti, kad apmokestinėti visus aukštesniais tarifais nebūtų pati geriausia išeitis, ypač mažiausias pajamas gaunančius, tai sukeltų dar didesnę turtinę nelygybę, nepasitenkinimą gyventojų, kurie gauna mažiausias pajamas. Negana to, gali kilti ir skurdo lygis mažiausiai uždirbančiųjų sluoksnyje.

Kalbant apie Ispaniją, menkai, bet mažiausias pajamas gaunančius apmokestintų mažiau, bet gyventojus uždirbančius nuo 1900 Eur apmokestintų nuo 1 iki 2,2 karto, tad šis pasirinkimas, taip pat per daug progresyvus šiame atlyginimų režyje. Šie tarifai būtų visai nenaudingi įvesti iškart. Latvijos scenarijus atrodo saugiausias, nes visų pirma, visus nuo mažiausių pajamų iki 1500 Eur apmokestintų, taip pat, kaip dabartinis Lietuvos GPM tarifas, o nuo 1900 Eur iki 4200 Eur apmokestinimas didėtų palyginus žemu procentu, iki 15 %. Šis Latvijos modelis tikrai galėtų būti įvestas mūsų šalyje kitais metais ir nebūtų didelių problemų nei gyventojams, nei valstybei esant ekonomikai, kokia ji buvo iki 2020 metų. Šiuo atveju, Latvijos tarifai galėtų atnešti 18.222.309 Eur (9 % daugiau nei Lietuvos atveju) per mėnesį arba 218.667.708 Eur daugiau per metus lėšų į biudžetą. Šis pasirinkimas atrodo logiškas jeigu norima įvesti mokestį kuo greičiau ir nepadarius žalos ekonomikai ar padarius mažiausią žalą žvelgiant tiek iš valstybės pusės, tiek iš gyventojų. Tai neturėtų sukelti gyventojų nepasitenkinimo, kad mokesčiai staiga paaugo labai stipriai, būtų galimybė padidinti biudžetą. Tai įrodo, kad mes tikrai esame su Latvija labai panašios šalys, o keičiant tik GPM mokesčio tarifus ir nekintant kitoms sąlygoms, mes galime turėti labai panašų mokestinių lėšų surinkimą. Galime daryti išvadą, kad to priežastis yra panašus valstybės, gyventojų, bei atlyginimų dydis.

Tačiau, pirma reikia atsižvelgti, kad GPM mokestis yra keičiamas atsargiai, yra sudarytas vyriausybės ilgametis planas, kaip kasmet augs atlyginimai, NPD ir progresyvumas. Tad pakoregavus nors šiek tiek šį planą, būtų priversti visus šiuos planus pakeisti. Negana to, reiktų atsižvelgiant į šiuo metu susidariusią sunkią padėtį, kurią sudarė pasaulinė pandemija. Latvijos tarifais, nors ir gali atnešti papildomą 9 % lėšų padidėjimą į biudžetą, esant tokioms pačioms sąlygoms, o pokytis biudžetui yra sąlyginai mažas, tai nepadarys didelės įtakos ir valstybei nepagelbės, o atvirkščiai, gali būti surinkta mažiau mokesčių nei iki šiol. Visų pirma, susidarys papildomi administraciniai kaštai, pradedant nuo svarstymų apie tarifų pokyčių iki pakoreguotų mokesčių įvedimo ir jo vykdymo. Toliau seka per didelė nežinomybė kokia bus toliau ekonomika pasibaigus pandemijai, kol kas neaišku kada ji pasitrauks visiškai ir ekonomika grįš į vietas bei kokia žala bus padaryta. Žinoma, tik viena, kad bent jau trumpuoju metu, tai yra iki metų galo, ekonomika sulėtės tikrai. O susiglosčius blogam scenarijui, užsitęsus visai suirutei, gali būti, jog Lietuvoje bus nemažai bedarbių, statistikos departamento ir užimtumo tarnybos duomenimis, nedarbas išaugo nuo 8,7 % iki 11,8 %, o jis gali augti toliau, jei karantinas nebus atšauktas arba jis atsinaujins rudenį, kas šiuo metu prognozuojama. Taip pat sodros duomenimis, matoma, tendencija, kad augs uždirbančiųjų minimalų atlyginimą, galima daryti prielaidą, kad krizė gali gerokai pakoreguoti uždirbamų pajamų pasiskirstymą Lietuvoje, tai sudarytų pokyčių surenkamame biudžete.

Atsidarius sienoms, atnaujinus skrydžius gali išaugti emigracija, kaip po 2008 metų krizės. Nors tokie garsūs ekonomistai, kaip Nerijus Mačiulis (Swedbank vyriausiasis ekonomistas) ar Žygimantas Mauricas (Luminor vyriausiasis ekonomistas), iš pradžių teigė, kad krizė bus mažesnė, nebus tokia stipri, kaip praėjusi, bet buvo pradėta vertinti atsargiau, kad gali augti nedarbas, gali išaugti emigracija ir krizė bus didesnė, nei tikėtasi. Po 2008 metų krizės GPM mokesčio nepriemoka buvo išaugusi nuo 5 procentų iki 10 procentų. To pasekoje, gali būti surinkta net gi mažiau mokesčių nei su žemesniais ar esamais tarifais.

Kitas svarbus aspektas yra visos taikomos vyriausybės skatinimo priemonės, išmokos verslams, gyventojams (žadama išmoka senjorams, didesni vaikų pinigai) ir kitos, kurios siekia kelis milijardus sudarys dideli deficitą biudžete, kurį turėsime pradėti dengti jau kitais metais. Tad mažinant mokesčių našta ir surinkant pajamų į biudžetą mažiau didės biudžeto deficitas dar labiau.

Galutinis aspektas yra psichologinis, jeigu vyriausybė mažins GPM tarifus, o po metų pamačius, kad yra surenkama per mažai pinigų į biudžetą arba atsigavus ekonomikai vėl padidins GPM tarifus atgal ar net padarys dar didesnius, gyventojai gali būti nepatenkinti dėl vėl didinamų mokesčių. Tad atrodo ilguoju etapu geriau palikti mokesčius tokius pačius.

Apibendrinant, autoriaus nuomone dėl vyriausybės sudarytos atlyginimo politikos, ilgalaikio GPM mokesčių plano, pandemijos jau padarytos žalos ekonomikai, verslams bei gyventojams ir dar vis esamos nežinomybės nėra naudinga keisti GPM mokesčių struktūros visai. Pirmiausiai reikėtų palaukti, kada pasibaigs pilnai pandemija, planuoti mokesčius žinant realią žalą ekonomikai, matant realų bedarbių skaičių, emigrantų skaičių, galimybes laikytis sudarytos atlyginimų politikos, o tik tada mąstyti apie GPM mokesčių pritaikymą prie esamų aplinkybių. Taip pat, bent jau nedidint GPM mokesčio, bus išlaikytas vartotojiškumas, kas paskatins ekonomiką, palaikys verslus. Negana to, GPM mokestis yra tik vienas iš visos mokesčių sistemos, tad nusistovėjus ekonomikai, reikėtų peržiūrėti mokesčių sistemą iš naujo, kaip visumą. Tuo labiau, kad bus pasiskolinta milijardinės sumos iš Europos banko, tad turės būti sudarytas planas, kaip ir per kiek laiko, jis bus gražintas, tada ir prasidės tikslus mokesčių sistemų skaičiavimas, žinant ekonominę, demografinę padėtis.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Buvo išanalizuota istoriniai ir moksliniai šaltiniai bei aptarta mokesčių istorinė raida, buvo išsiaiškinta, kad GPM ir progresinis mokestis yra vienas seniausių mokesčių. Viena iš šio mokesčio pradininkų yra Graikija, kurioje žymiausi mąstytojai, tokie, kaip Sokratas, Platonas skyrė daug dėmesio pinigų tematikai. Net senaisiais laikais buvo nesutariama kokio dydžio mokesčius taikyti. Šie nesutarimai išliko iki mūsų laikų ir yra daug skirtingų teoretikų nuomonių, tyrimų, kurie prieštarauja vieni kitiems.

2. Buvo išanalizuota mokslininkų nuomonė apie progresinius mokesčius. Šalininkai teigia, kad progresiniai mokesčiai gali sumažinti socialinę atskirtį ir skurdą. Kad šie mokesčiai yra teisingi, nes tie, kas uždirba daugiau, tas gali ir turi mokėti didesnius mokesčius, taip pasisakantys už vertikaliuosius mokesčius teigia, kad progresiniai mokesčiai didina produktyvumą. Tačiau mokslininkai, kurie yra už horizontalųjį teisingumą, sako, kad šie mokesčiai pažeidžia administravimo principus, o tuo pačiu ir mažina norą dirbti ir uždirbti daugiau.

3. Buvo sudaryta metodologija, siekiant atlikti empirinį tyrimą apie progresinių GPM modelių taikymą Lietuvoje. Šis praktinis tyrimas buvo suskirstytas į keturis etapus: 1) reikiamų statistikos duomenų surinkimas, susisteminimas ir apskaičiuotas Lietuvos gyventojų apmokestinimas pagal esamą GPM modelį; 2) kriterijų sudarymas ir jais vadovaujantis pasirinkti valstybes, kurių GPM tarifai bus naudojami tyrime; 3) pritaikyti išsirinktų valstybių GPM modelius Lietuvai; 4) sulyginti ir įvertinti progresinio GPM įvedimo Lietuvoje galimybes. Svarbu pabrėžti, kad visi skaičiavimai buvo atlikti pritaikant pasirinktų valstybių progresinius GPM tarifus, bet naudojant Lietuvoje šiuo metu esantį modelį (NPD). Supaprastintas skaičiavimas leidžia susikoncentruoti tik į tiesioginio progresyvumo (tarifų) skirtumus, kaip jie veikia Lietuvos mokestinę sistemą, skirtingas pajamas gaunančius gyventojus.

4. Atliekant teorinę ir empirinę analizes buvo išnagrinėtos priežastys kas labiausiai įtakoja surenkamų GPM pajamų lygį. Pagrindinės priežastys įtakojančias GPM surinkimą yra: 1) dirbančiųjų skaičius; 2) nedarbo lygis; 3) minimalus darbo užmokestis; 4) vidutinis darbo užmokestis; 5) GPM tarifai pasirinkti įvertinus atlyginimų pasiskirstymą pagal gyventojų skaičių.

5. Buvo pritaikyti Danijos, Ispanijos, Kroatijos, Slovėnijos, Latvijos, Lenkijos ir Graikijos progresiniai GPM apmokestinimo tarifai. Visų valstybių naudoti tarifai atneštų didesnes pajamas, nei esamas Lietuvoje dabar, išskyrus Lenkijos. Danijos yra per progresyvus, nors jis surenka dvigubai daugiau pajamų, tačiau jis atneštų daugiau žalos, nei naudos. Slovėnijos tarifai Lietuvai padėtų surinkti per pus didesnes mokestines pajamas, tačiau toks variantas atneštų taip

pat daugiau žalos, kaip ir Danijos atveju. Apžvelgus likusias šalis Graikija, Ispanija, Kroatija buvo taip pat atmesta dėl per didelės naštos tam tikrose atlyginimų grupėse.

6. Latvijos naudojami tarifai Lietuvoje padėtų surinkti į biudžetą 218.667.708 Eur per mėnesį arba 2.550.499.865 Eur per metus (apie 8 % daugiau). Latvijos variantas esant stabiliai ekonomikai ir nekintant, kaip buvo iki 2019 metų pabaigos, atrodo logiškas ir teisingas, nesukeliantis žalos, galintis padidinti surenkamą biudžetą, pakeliant gyventojams nežymiai mokesčius.

7. Siūlymai ir rekomendacijos:

- ✓ Autoriaus manymu šiuo metu yra per daug pavojinga keisti GPM tarifus ir to daryti nereikėtų.
- ✓ Siūloma sulaukti pandemijos pabaigos arba metų galo (jei pandemija nebus pasibaigusi), kad būtų galima įvertinti esamą ekonominę, demografinę situaciją Lietuvoje ir pasaulyje.
- ✓ Įvertinus įtakojančius veiksnius GPM surinkimui, surinktą GPM biudžetą ir nepriemokas daryti naujus tyrimus naudojant ir įvertinant naujausią informaciją.
- ✓ Galiausiai reikėtų įvertinti visą mokestinę sistemą ir suderinti kartu GPM.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Anskaitytė, R. (2007). Gyventojų pajamų mokesčio. Aleksandro Stulginskio universitetas.

Žiūrėta: 2019-12-05. Prieiga internetu:

http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2007/finansai/Anskaityte_Renata.pdf

Alvaredo, Facundo, Anthony B. Atkinson, Thomas Piketty, and Emmanuel Saez. The Top 1 Percent in International and Historical Perspective. 2013. Journal of Economic Perspectives Žiūrėta: 2020-04-13. Prieiga internetu:

<http://eml.berkeley.edu/~saez/alvaredo-atkinson-%20piketty-saezJEP13top1percent.pdf>

Association of International Certified Professional Accountants. (2020). Guiding principals of good tax policy: a framework for evaluating tax proposals. Žiūrėta: 2020-03-02. Prieiga internetu: <https://www.aicpa.org/ADVOCACY/TAX/downloadabledocuments/tax-policy-concept-statement-no-1-global.pdf>

Attinasi M., Checherita-Westphal C., Rieth M. (2011). Personal income tax progressivity and output volatility. Evidence from OECD countries, Working paper series No 1380. Žiūrėta 2019-11.12. Prieiga internetu: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1380.pdf>

Bentham J. (1843). The Works of Jeremy Bentham, vol. 3. Žiūrėta: 2019-12-03. Prieiga internetu: <http://oll.libertyfund.org/titles/bentham-the-works-of-jeremy-bentham-vol-3>

Bikas, E, Subačienė, R. ir kt. (2015). Gyventojų pajamų apmokestinimas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Buginskis, V. L., Mackevičius, R. (2009). Ekonomika ir Vadyba. Kaunas: Technologija

Buškevičiūtė, E. (2008). Mokesčių sistema. Kaunas: Technologija

Buškevičiūtė, E. (2008). Viešieji finansai. Kaunas: Technologija.

Conesa, J. C., Krueger, D. (2006). On the optimal progressivity of the income tax code. Journal of Monetary Economics, 53(7). Žiūrėta 2020-03-01. Prieiga internetu:

<https://www.nber.org/papers/w11044.pdf>

- Dalton, H. (2003). Žiūrėta 2020-03-13. Principles of public finance. Prieiga internetu: <https://books.google.ee/books?id=klql8jRzJHIC&pg=PA34&lpg=PA34&dq=hugh+dalton+direct+tax&source=bl&ots=ZOeqUs1POZ&sig=ACfU3U3XT204tvRgS3Q8i63pm0K6cN5jKA&hl=lt&sa=X&ved=2ahUKewijyLmrlMDpAhWRAXAIHagOBtUQ6AEwCXoECAoQAQ#v=onepage&q=hugh%20dalton%20direct%20tax&f=false>
- Dowell, S. (2013). *History of Taxation and Taxes in England*. Žiūrėta 2020-03-02. Prieiga internetu: https://books.google.ee/books?id=bU35AQAAQBAJ&pg=PT78&hl=lt&source=gbs_toc_r&cad=2#v=snippet&q=personal%20income%20tax&f=false
- Durovič-Todorovič, J., Dornevič, M. (2012). The Connection between Progressivity and Sufficiency in the Personal Income Tax System. *Economic Themes*, Žiūrėta 2020-02-14. Prieiga internetu: <http://www.eknfak.ni.ac.rs/Ekonomske-teme/et2012-1en.pdf>
- Ebiringa, O. T. (2012). Analysis of Tax Formation and Impact on Economic Growth in Nigeria. Žiūrėta 2020-04-14. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/312253235_Analysis_of_Tax_Formation_and_Impact_on_Economic_Growth_in_Nigeria
- Eurostat statistics. Total Wages and salaries. Žiūrėta: 2020-04-06. Prieiga internetu: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tps00113>
- Evers. M., Mooij. R., ir Vuuren. D. (2011). The Wage Elasticity of Labour Supply: A Synthesis of Empirical Estimates. Žiūrėta: 2020-03-06. Prieiga internetu: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10645-007-9080-z>
- Hagopian K. (2011). The inequity of the Progressive Income Tax. *Policy review*. Žiūrėta: 2020-02-03. Prieiga internetu: <http://kiphagopian.com>
- Jukonienė, B., Šapalienė, L. (2011). Vokietijos ir Lietuvos gyventojų darbo pajamų apmokestinimo ypatumai. Iš Studijos besikeičiančioje verslo aplinkoje: respublikinė mokslinė – praktinė konferencija. Vilnius: Lietuvos ekonomikos dėstytojų asociacija.
- KPMG International Cooperative.2020. Denmark - Income Tax. Žiūrėta: 2020-03-06. Prieiga internetu: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2011/12/Denmark-income-tax.html>

- Laffer, A. B. (2004). The Laffer curve: past, present and future. Žiūrėta 2020-01-14. Prieiga internetu: <https://www.heritage.org/taxes/report/the-laffer-curve-past-present-and-future>
- Levišauskaitė, K., Šinkūnienė, K. (2006). Mokesčių kultūros ir mokesčių mentaliteto aspektai efektyvioje valstybės mokesčių sistemoje. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Lietuvos respublikos finansų ministerija. (2020). Žiūrėta 2020-03-15. Prieiga internetu: <https://finmin.lrv.lt/>
- Lietuvos statistikos departamentas. (2020). Žiūrėta 2020-03-16. Prieiga internetu: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>
- Manovskii I. (2002). Productivity Gains from Progressive Taxation of Labor Income. Žiūrėta 2020-02-05. Prieiga internetu: https://www.sas.upenn.edu/~manovski/papers/prod_gains_from_prog_tax.pdf
- Miculescu M., Grui S. (2012). Progressive tax rate versus flat income tax. Žiūrėta 2020-02-08. Prieiga internetu: <http://www.quaestus.ro/wp-content/uploads/2012/03/miculescu.marius5.pdf>
- Ministry of Finance Republic of Latvia. Tax system in Latvia. (2020). . Žiūrėta 2020-04-08. Prieiga internetu: <https://www.fm.gov.lv/en/s/taxes/#directTaxes>
- Musgrave, R.A. and Thin, T. (1948). Income Tax Progression, 1929-48, Journal of Political Economy.
- Naraškevičiūtė, V., Lakštutienė, A. (2007). Valstybės finansai. Kaunas: Technologija
- Pajuodienė G. (1996). Gyventojų apmokestinimo ryšys su jų pinigineis pajamomis. Vilnius: Lietuvos informacijos institutas.
- Paulus A., Peichl A. (2009). Effects of flat tax reforms in Western Europe. Journal of Policy modelling.
- Piketty, T., Saez, E. (2012). Optimal labor income taxation. Handbook of Public Economics. North-Holland.
- Rhee, T. (2014). Inequality in Asia and The Pacific. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.

- Robert, B., Ekelund, Jr., Douglas, M. (1996). J. S. Mill on the Income Tax Exemption and Inheritance Taxes: The Evidence Reconsidered. Žiūrėta 2020-03-04. Prieiga internetu: [http://piketty.pse.ens.fr/files/EkelundWalkeronMill\(HPE1996\).pdf](http://piketty.pse.ens.fr/files/EkelundWalkeronMill(HPE1996).pdf)
- Slavickienė, A., Binkienė, D., Jurgelaitienė, L. (2008). Gyventojų pajamų mokesčio tarifo ir apmokestinimo sistemos pakeitimo įtaka savivaldybių pajamoms. Iš *Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos*. Tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys.
- Salanie, B. (2011). The Economics of taxation. Cambridge: The MIT press.
- Saqib, S., Ali, T., Riaz, M. F., Anwar, S., Aslam, A. (2014). Taxation Effects on Economic Activity in Pakistan. *Journal of Finance and Economics*. Nr. 2. Žiūrėta: 2020-04-07. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/286174499_Taxation_Effects_on_Economic_Activity_in_Pakistan
- Skačkauskienė I. (2012). Valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamos. Vilnius: Technika.
- The Organisation for Economic Co-Operation and Development. (2020). Purchasing Power Parities for GDP and related indicators. Žiūrėta: 2020-04-04. Prieiga internetu: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=PPPGDP>
- The World Bank. PPP conversion factor, private consumption (LCU per international \$). Žiūrėta: 2020-04-02. Prieiga internetu: <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.PRVT.PP?end=2018&start=2018&view=bar>
- Urban I. (2009) Kakwani decomposition of redistributive effect: Origins, critics and upgrades. Žiūrėta 2020-03-02. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/46466254_Kakwani_decomposition_of_redistributive_effect_Origins_critics_and_upgrades
- Valstybinė mokesčių inspekcija. (2020). Biudžeto pajamos. Žiūrėta 2020-03-08. Prieiga internetu: <https://www.vmi.lt/cms/biudzeto-pajamos>
- Valstybinė mokesčių inspekcija. (2020). Gyventojų pajamų apmokestinimo tvarka. Žiūrėta 2020-03-08. Prieiga internetu: <https://www.vmi.lt/cms/gyventoju-pajamu-mokescio->

[istatymo-pakeitimai/-/asset_publisher/1HB8RLTN6mTM/content/gyventoju-pajamu-
apmokestinimo-tvarka-2019-metais](#)

XU, H.; CUI, H. (2009). Personal income tax policy in China and the United States: A comparative analysis. Washington.

Westin R. A. (2014). The historical origins of progressive taxation. The journal jurisprudence. Žiūrėta 2019-10-30. Prieiga internetu:
[http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=509c3a05-50fe-4795-b6e2-
%20ab85a7e9f237%40sessionmgr4002&vid=16&hid=4206](http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=509c3a05-50fe-4795-b6e2-%20ab85a7e9f237%40sessionmgr4002&vid=16&hid=4206)

PROGRESINIO GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮVEDIMO GALIMYBIŲ IR PASEKMIŲ ANALIZĖ

Lukas MARCINKUS

Magistro darbas

Verslo ekonomikos programa

Vilniaus universiteto Ekonomikos ir verslo Vadybos fakultetas

Darbo vadovas – Doc. Dr. Algimantas Laurinavičius Vilnius, 2020

SANTRAUKA

65 puslapiai, 19 paveikslų, 2 lentelės, 45 literatūros šaltinių nuorodos.

Šio darbo tikslas išanalizuoti GPM mokesčio surinkimą į biudžetą, jo pokyčius, pateikti galimybes bei pasekmes įvedant kitų Europos valstybių progresinius tarifus.

Darbą sudaro trys pagrindinės jo dalys: teorijos analizė, tyrimas ir jo rezultatai, išvados ir rekomendacijos.

Literatūros analizėje apžvelgiama progresinio gyventojų pajamų mokesčių atsiradimas, jo raida ir pirmieji mokslininkai. Toliau apžvelgiami tiek klasikiniai tiek, šiuolaikiniai apmokestinimo principai bei jų klasifikavimai. Aptariama skirtingų mokslininkų ir organizacijų vertinimai. Analizuojama ir vertinama skirtingų mokslininkų nuomonė apie gyventojų pajamų mokesčio trūkumus ir privalumus.

Įvertinus ir išanalizavus teorinius šaltinius, pritaikomos išanalizuotos teorinės žinios skaičiuojant ir vertinant gyventojų pajamų mokesčio surinkimą Lietuvoje. Naudojami statistiniai duomenys įvertinti Lietuvoje esamą padėtį. Iškeliami kriterijai ir jais vadovaujantis randamos 7 valstybės, kurių GPM tarifai bus naudojami kuriant scenarijus Lietuvoje. Skaičiuojami skirtingi scenarijai Lietuvoje. Gauti skaičiavimai yra lyginami tarpusavyje, vertinami pasitelkus tarpusavyje. Kad būtų lengviau perteikti informaciją yra naudojami paveiksiai, lentelės.

Išvadose ir rekomendacijose yra apibendrinami svarbiausi teorijos aspektai ir tyrimo rezultatai. Autoriaus nuomone yra pateikiamos svarbios išvados ir rekomendacijos vertinant gyventojų pajamų mokestį Lietuvoje.

OPPORTUNITIES AND CONSEQUENCES OF PROGRESSIVE PERSONAL INCOME TAX IMPLEMENTATION

Lukas MARCINKUS

Paper for the Master's degree

Business Economics Program

Vilnius University, Faculty of Economics and Business Administration

Supervisor – Assoc. prof. Algimantas Laurinavičius Vilnius, 2020

SUMMARY

65 pages, 19 pictures, 2 tables, 45 references.

The main purpose of this master thesis is to analyze the collection of GPM tax in the budget, its changes, to present the possibilities and consequences of introducing progressive tariffs in other European countries.

The work consists of three main parts: the analysis of literature, the research and its results, conclusion and recommendations.

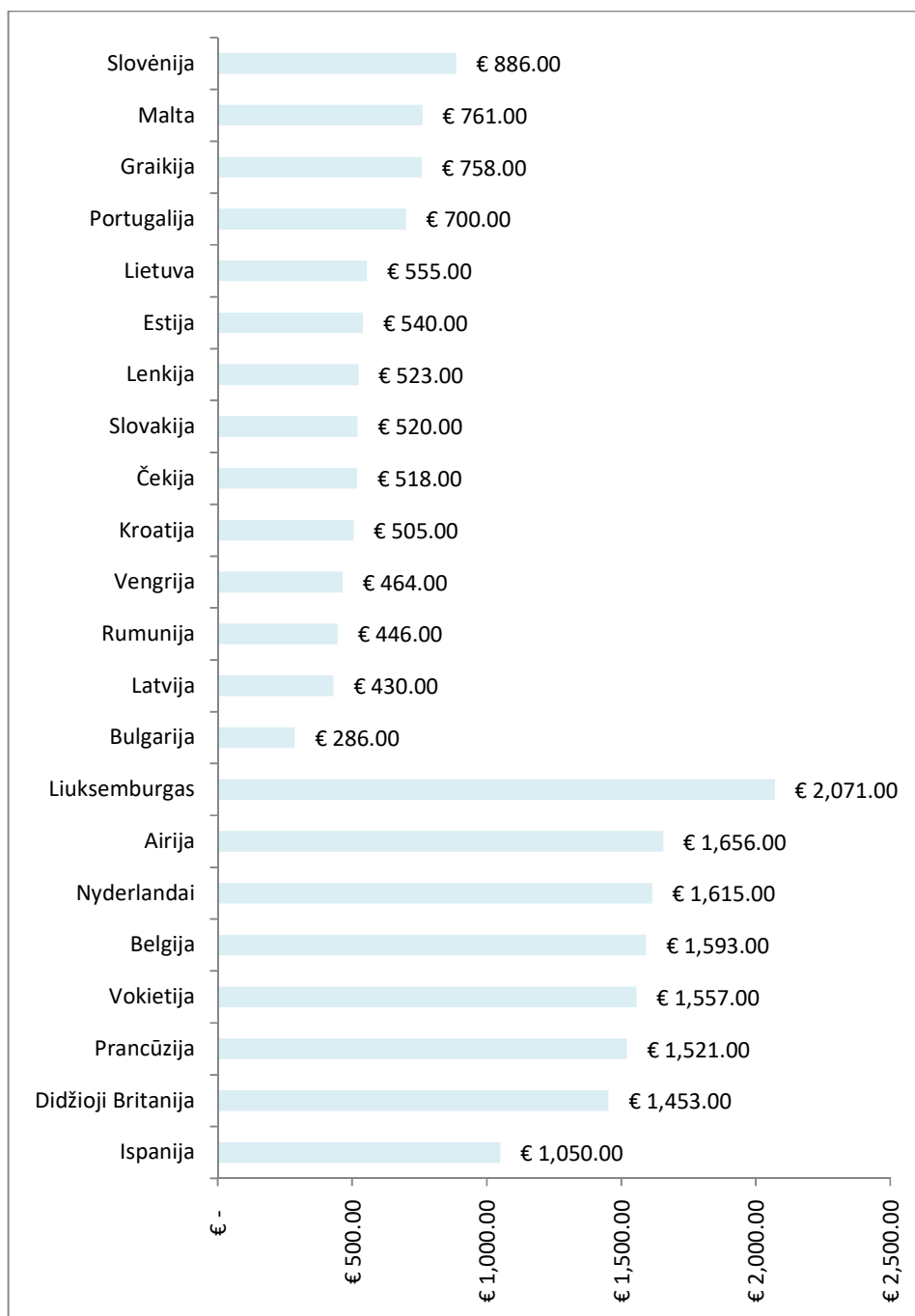
The analysis of the literature reviews the emergence of progressive personal income taxes, its development and the first researchers. The following is an overview of both classical and modern principles of taxation and their classifications. Evaluations by different researchers and organizations are discussed. The opinion of different scholars on the disadvantages and advantages of personal income tax is analyzed and evaluated.

After evaluating and analyzing the theoretical sources, the analyzed theoretical knowledge is applied in calculating and evaluating the collection of personal income tax in Lithuania. Statistical data are used to assess the current situation in Lithuania. Criteria are set and according to them 7 countries are found, whose PIT tariffs will be used in developing scenarios in Lithuania. Different scenarios are calculated in Lithuania. The obtained calculations are compared with each other, evaluated with the help of each other. Figures and tables are used to facilitate the transmission of information.

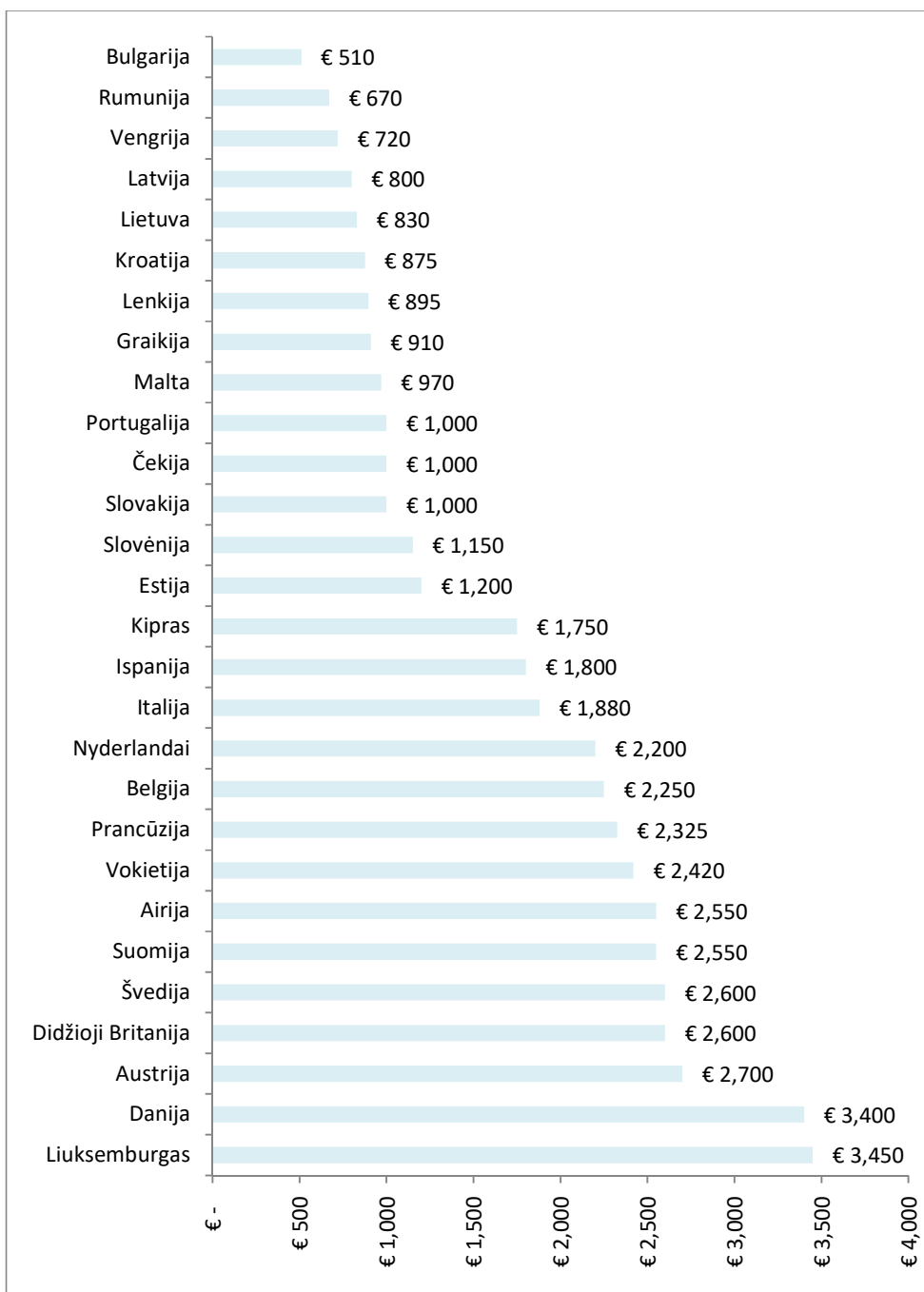
The conclusions and recommendations summarize the most important aspects of the theory and the results of the research. In the opinion of the author, important conclusions and recommendations are presented when assessing the personal income tax in Lithuania.

PRIEDAI

1 Priedas. Europos valstybių MMA

2 Priedas. Europos valstybių VDU

3 Priedas. Europos valstybių dirbančiųjų skaičius

Valstybės	Dirbančiųjų skaičius (tūkst.)
Malta	254,48
Kipras	441,26
Estija	667,04
Latvija	903,31
Slovėnija	1.051,46
Lietuva	1.388,56
Kroatija	1.693,55
Airija	2.305,49
Slovakija	2.455,53
Suomija	2.652,9
Norvegija	2.852
Danija	3.009,05
Bulgarija	3.521,47
Graikija	4.308,81
Austrija	4.559,81
Vengrija	4.759,7
Belgija	4.921,2
Portugalija	4.956,4
Šveicarija	5.106,71
Švedija	5.141,2
Čekija	5.437,46
Rumunija	8.664,7
Nyderlandai	9.579
Lenkija	16.332,4
Ispanija	20.376,9
Italija	25.529,8
Prancūzija	28.540,3
Didžioji Britanija	32.933,6
Vokietija	45.343

4 Priedas. Pasirinktų valstybių kainų perskaičiavimas pariteto būdu

Ispanija				
Per metus		Per Mėnesį		Tarifai
Ispanijoje, Eur	Lietuvoje, Eur	Ispanijoje, Eur	Lietuvoje, Eur	
12450	12201	1038	1017	24
20200	19796	1683	1650	30
35200	34496	2933	2875	37
60000	58800	5000	4900	45

Lenkija				
Per metus		Per Mėnesį		Tarifai
Lenkijoje, ZL	Lietuvoje, Eur	Lenkijoje, ZL	Lietuvoje, Eur	
85528	98388	7127	8199	17
85529	98400	7127	8200	32

Latvija				
Per metus		Per Mėnesį		Tarifai
Latvijoje, Eur	Lietuvoje, Eur	Latvijoje, Eur	Lietuvoje, Eur	
20004	22800	1667	1900	20
62800	74388	5233	6199	23
62801	74400	5234	6200	31.4

Graikija				
Per metus		Per Mėnesį		Tarifai
Graikijoje, Eur	Lietuvoje, Eur	Graikijoje, Eur	Lietuvoje, Eur	
20000	27588	1667	2299	22
30000	38400	2500	3200	29
40000	50400	3333	4200	37
40002	50412	3334	4201	45

5 Priedas. Apskaičiuotas surenkamas mėnesinis GPP mokestis pagal atlyginimų grupes, taikant pasirinktų valstybių tarifus

	€ 550	€ 610	€ 710	€ 840	€ 970	€ 1,100	€ 1,225	€ 1,500	€ 1,900	€ 2,300	€ 3,20	€ 4,200	€ 6,200	€ 8,200	€ 10,200	€ 12,200	€ 15,200
Lietuvos	€ 40	€ 52	€ 76	€ 106	€ 136	€ 167	€ 196	€ 260	€ 354	€ 448	€ 640	€ 840	€ 1,240	€ 1,640	€ 3,264	€ 3,904	€ 4,864
Kroatijos	€ 48	€ 63	€ 91	€ 127	€ 164	€ 200	€ 235	€ 312	€ 425	€ 537	€ 768	€ 1,008	€ 2,232	€ 2,952	€ 3,672	€ 4,392	€ 5,472
Danijos	€ 78	€ 102	€ 148	€ 208	€ 267	€ 327	€ 384	€ 510	€ 694	€ 877	€ 1,254	€ 2,373	€ 3,503	€ 4,633	€ 5,763	€ 6,893	€ 8,588
Ispanijos	€ 38	€ 50	€ 72	€ 101	€ 130	€ 200	€ 235	€ 312	€ 531	€ 671	€ 1,184	€ 1,554	€ 2,790	€ 3,690	€ 4,590	€ 5,490	€ 6,840
Graikijos	€ 44	€ 57	€ 83	€ 117	€ 150	€ 183	€ 216	€ 286	€ 389	€ 649	€ 928	€ 1,554	€ 2,790	€ 3,690	€ 4,590	€ 5,490	€ 6,840
Latvijos	€ 40	€ 52	€ 76	€ 106	€ 136	€ 167	€ 196	€ 260	€ 407	€ 515	€ 736	€ 966	€ 1,947	€ 2,575	€ 3,203	€ 3,831	€ 4,723
Lenkijos	€ 34	€ 44	€ 64	€ 90	€ 116	€ 142	€ 167	€ 221	€ 301	€ 380	€ 544	€ 714	€ 1,054	€ 2,624	€ 3,264	€ 3,904	€ 4,864
Slovėnijos	€ 32	€ 42	€ 102	€ 143	€ 184	€ 225	€ 265	€ 351	€ 602	€ 761	€ 1,088	€ 1,638	€ 3,100	€ 4,100	€ 5,100	€ 6,100	€ 7,600

6 Priedas. Apskaičiuotas GPM pokytis (%) biudžete naudojant skirtingų valstybių tarifus

	€ 550	€ 610	€ 710	€ 840	€ 970	€ 1,100	€ 1,225	€ 1,500	€ 1,900	€ 2,300	€ 3,200	€ 4,200	€ 6,200	€ 8,200	€ 10,200	€ 12,200	€ 15,200
Proc. Pokytis su Lietuva	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Kroatijos	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	80	80	13	13	13
Danijos	96	96	96	96	96	96	96	96	96	96	96	183	183	183	77	77	77
Ispanijos	-5	-5	-5	-5	-5	20	20	20	50	50	85	85	125	125	41	41	41
Graikijos	10	10	10	10	10	10	10	10	10	45	45	85	125	125	41	41	41
Latvijos	0	0	0	0	0	0	0	0	15	15	15	15	57	57	-2	-2	-3
Lenkijos	-15	-15	-15	-15	-15	-15	-15	-15	-15	-15	-15	-15	-15	60	0	0	0
Slovėnijos	-20	-20	35	35	35	35	35	35	70	70	70	95	150	150	56	56	56

7 Priedas. Surenkamos mėnesio GPM lėšos taikant skirtingų valstybių tarifus (mln.)

	€ 550	€ 610	€ 710	€ 840	€ 970	€ 1,100	€ 1,225	€ 1,500	€ 1,900	€ 2,300	€ 3,200	€ 4,200	€ 6,200	€ 8,200	€ 10,200	€ 12,200	€ 15,200	Iš viso per mėn:
Lietuvos	€ 3,230	€ 4,075	€ 11,357	€ 11,098	€ 12,971	€ 14,308	€ 15,487	€ 41,558	€ 29,440	€ 21,808	€ 24,958	€ 6,001	€ 6,280	€ 4,242	€ 2,026	€ 1,987	€ 1,707	€ 212,54 1
Kroatijos	€ 3,876	€ 4,890	€ 13,629	€ 13,318	€ 15,566	€ 17,169	€ 18,585	€ 49,870	€ 35,328	€ 26,170	€ 29,949	€ 7,202	€ 11,305	€ 7,636	€ 22,803	€ 2,235	€ 1,920	€ 260,93 4
Danijos	€ 6,331	€ 7,987	€ 22,261	€ 21,753	€ 25,424	€ 28,043	€ 30,355	€ 81,455	€ 57,702	€ 42,745	€ 48,917	€ 16,955	€ 17,742	€ 11,985	€ 3,578	€ 3,508	€ 3,014	€ 429,76 3
Ispanijos	€ 3,068	€ 3,871	€ 10,789	€ 10,543	€ 12,323	€ 17,169	€ 18,585	€ 49,870	€ 44,160	€ 32,713	€ 46,172	€ 11,103	€ 14,131	€ 9,546	€ 2,850	€ 2,794	€ 2,400	€ 292,09 4
Graikijos	€ 3,553	€ 4,482	€ 12,493	€ 12,208	€ 14,269	€ 15,738	€ 17,036	€ 45,714	€ 32,384	€ 31,622	€ 36,189	€ 11,103	€ 14,131	€ 9,546	€ 2,850	€ 2,794	€ 2,400	€ 268,51 9
Latvijos	€ 3,230	€ 4,075	€ 11,357	€ 11,098	€ 12,971	€ 14,308	€ 15,487	€ 41,558	€ 33,856	€ 25,080	€ 28,701	€ 6,902	€ 9,860	€ 6,661	€ 1,988	€ 1,949	€ 1,675	€ 230,76 3
Lenkijos	€ 2,745	€ 3,463	€ 9,654	€ 9,434	€ 11,026	€ 12,161	€ 13,164	€ 35,324	€ 25,024	€ 18,537	€ 21,214	€ 5,101	€ 5,338	€ 6,788	€ 2,026	€ 1,987	€ 1,707	€ 184,70 0
Slovėnijos	€ 2,584	€ 3,260	€ 15,332	€ 14,983	€ 17,511	€ 19,315	€ 20,908	€ 56,104	€ 50,048	€ 37,074	€ 42,428	€ 11,703	€ 15,701	€ 10,606	€ 3,167	€ 3,104	€ 2,667	€ 326,50 4